

Gabriel Rydland Gaare

Å lese historiens intime teater

Subjektivitet, temporalitet og privat-offentlige forhold i Olav H. Hauges *Dagbok 1924–1994*

Masteroppgave i Lektorutdanning i språkfag

Veileder: Frode Lerum Boasson

Juni 2021

Gabriel Rydland Gaare

Å lese historiens intime teater

Subjektivitet, temporalitet og privat-offentlige forhold
i Olav H. Hauges *Dagbok 1924–1994*

Masteroppgave i Lektorutdanning i språkfag
Veileder: Frode Lerum Boasson
Juni 2021

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for språk og litteratur

Norwegian University of
Science and Technology

Innhold

Forord.....	2
1.0 Innledning	3
1.1 Bakgrunn for oppgaven	3
1.2 Om dagboken til Hauge	5
1.3 Avgrensning av det empiriske materialet.....	6
2.0 Hvordan har <i>Dagbok 1924–1994</i> blitt lest?	7
3.0 Teori.....	11
3.1 Hva er en dagbok?	11
3.2 Dagbokens subjektivitet	14
3.3 Dagbokens temporalitet	17
3.4 Dagbokens posisjon mellom det private og det offentlige.....	20
4.0 Analyse av <i>Dagbok 1924–1994</i>	24
4.1 Framgangsmåte i analysen	24
4.2 Subjektivitet i Hauges dagbok.....	25
4.3 Temporalitet i Hauges dagbok	29
4.4 Hauges dagbok i det privat-offentlige.....	33
5.0 Diskusjon.....	37
5.1. Dagboken som kilde til å forstå forfatteren	37
5.2 Er dagboken skrevet for et offentlig publikum?.....	39
5.3 Dagbokens selvterapeutiske og litterære funksjon.....	40
6.0 Konklusjon.....	43
Litteratur:	47
Tillegg: Masterarbeidets relevans for virket som lektor	49
Sammendrag	50

Forord

Denne oppgaven har blitt til som følge av en fascinasjon over dagbokskrivning, over det å føre personlige notater over sine egne tanker og sin egen tilværelse, og å samle slike notater i et tekstmateriale som er like grenseløst som livet selv. Denne fascinasjonen skyldes først og fremst mine lesninger i Olav H. Hauges *Dagbok 1924–1994*, hvor mengden dagboknotater er like fryktinngytende som den er avhengighetsskapende. Når man først begynner å lese i dagboken, er det vanskelig å slutte, og med så mange spørsmål som dukker opp underveis, både om dagboken og om Hauge selv, er det klart at denne boken må underkastes en dypere analyse.

Det er ikke Hauges dikt og diktning som er fokus for denne oppgaven: Jeg velger å undersøke Hauges dagbok i seg selv, og undrer meg over hva den egentlig er og hva i all verden man skal gjøre med den (om man i det hele tatt skal gjøre noe med den?). Å skulle svare på noe slikt er en stor utfordring som i ytterste konsekvens krever en grundig diskusjon om hva litteratur er for noe og hvordan man skal lese litteratur. Dette er med andre ord et ambisiøst prosjekt, selv om oppgavens omfang gjør at jeg ikke har anledning til å diskutere alle aspekter av hva som kan være litteratur.

Å lese dagbøker er en praksis som har vært nokså fremmed for meg, og da jeg først begynte å lese i Hauges dagbok merket jeg at dette er en praksis som – naturlig nok – krevde en annen lese måte enn det jeg har vært vant til. Dagbokinnleggene består av mange bruddstykker, med tematikker som stadig veksler med hverandre, uten at man helt kan vite hvorvidt de henger sammen eller ei. Man går seg innledningsvis litt vill i alle disse notisene som er transkriberte fra et manuskript, organisert i en tekstlig komposisjon, satt sammen til en bok (eller rettere sagt, fem bøker) og publisert, og har vanskelig for å se med hvilken mening disse har blitt til og hvilken mening de skal formidle. Men etter hvert som man leser, blir det enklere å navigere seg selv gjennom teksten. Den franske professoren Phillipe Lejeune beskriver det på denne måten:

A diary is a dark room that you enter from a brightly lit exterior. It is so dark in there that you can't see a thing, but if you stay there for half an hour, you begin to see outlines, silhouettes begin to emerge from the shadows, you begin to make things out. It's like learning a foreign language, with all of its implicit content and connotations. (Lejeune, 2009 [2003], s. 181)

Man kan ikke lese Hauges dagbok uten å først famle litt i blinde, men litt etter litt lærer man seg å se, å lese og å lytte til det dagboken forteller. Og det er først da at dagboken virkelig begynner å åpne seg.

1.0 Innledning

1.1 Bakgrunn for oppgaven

Til tross for at det nå er over 20 år siden Det Norske Samlaget ga ut Olav H. Hauges komplette dagbok, titulert som *Dagbok 1924–1994*, er det fremdeles gjennomført relativt lite forskning på dette tekstmaterialet. I bibliografien til Hauge, utgitt av Haugesenteret ved Stein Arnold Hevrøy (u.å.), finnes det per dags dato kun noen få eksempler på forskning rettet mot dagboken som primært tekst. Her kan vi nevne Ingrid Nielsens «underlege skapnader sviv for augo i ustanselig skifting». Om lesningens redning og fare i Olav H. Hauges dagbøker» (2017), hvor Nielsen undersøker Hauges leseerfaringer slik de framstilles i dagboken. Vi kan også nevne Jørgen Sejersteds «Olav H. Hauges tidsallegorier» (2016), hvor Sejersted undersøker hvordan tidsopplevelsen drøftes i dagboken. I tillegg vier Hadle Oftedal Andersen et appendiks i boken *Poetens andlet. Om lyrikaren Olav H. Hauge* (2002) til en kort analyse og drøfting av Hauges dagbok og Hauge som dagbokforfatter, og på lignende vis drøfter og analyserer også Atle Kittang dagboken i innledningen skrevet til *Dagbok 1924–1994* (2000). Noen større forskning på denne dagboken finnes imidlertid ikke, noe som også påpekes av Ole Karlsen i hans bokmelding til Aasta Marie Bjorvand Bjørkøys *Eit dikt vert aldri ferdig. Teksthistorien til Olav H. Hauges dikt* (2016), hvor Karlsen skriver at det «Pr. dato finst til dømes ikkje noko større arbeid om dei fem store banda med dagbøker» (Karlsen, 2016, s. 74).

Det har for øvrig blitt gjennomført nokså lite forskning på norske forfatterdagbøker generelt. To hederlige unntak er Kristin Ørjasæters *Selviakttakelsens Poetikk. En lesning av Camilla Wergelands dagbok fra 1830-årene* (2002) og Gudleiv Bøs artikkel «Arne Garborg med og utan filter» (2016). Bø gjør en edisjonsfilologisk analyse av Garborgs dagbok, med fokus på hvordan den publiserte dagboken har gjennomgått en redigering og sensurering i regi av Garborgs kone, Hulda Garborg. Ørjasæter forsøker på sin side å utlede en poetikk om selviakttakelse i dagboken til Camilla Wergeland, ved å undersøke hvordan dagboken fremstiller et «jeg» som skriver om sin egen kjærlighet. Boken har dessuten som mål å bidra til utviklingen av dagboksjangerens teori «ved å peke på hvordan den historiske referensialiteten mister sin betydning i møte med tekstens interne virkelighet» (Ørjasæter, 2002, s. 1). Dagbokens sjanger og hvordan denne har blitt forsket på blir dermed gjort rede for og drøftet, med et særlig blikk på dagbokens litteraritet, historiske referanse og fremstilling av subjekt.

Til tross for at Hauges dagbok i seg selv kun har blitt underkastet et fåtall analyser, har den likevel i høyeste grad blitt inkludert i forskningen på Olav H. Hauge selv; på hans liv og hans forfatterskap. Her kan vi nevne Aasta Marie Bjorvand Bjørkøy (2016) som har brukt

dagboken som kilde til å kaste lys over teksthistorien til Hauges dikt, og Knut Olav Åmås som har brukt dagboken som kilde til å skrive Hauges biografi i *Mitt liv var draum. Ein biografi om Olav H. Hauge* (2004). Vi kan igjen også nevne Nielsen, Sejersted og Andersen, som alle på et eller annet vis har benyttet seg av dagboken som materiale til å kunne skrive noe mer om Olav H. Hauge.

Vi kan med sannsynlighet anta at der finnes flere med interesse for Hauge som har oppdaget dagbokens verdier og muligheter som råstoff til å kunne utarbeide og skrive større innsikter om denne forfatterens liv og verker, og her avdekkes et paradoks: Dagboken får fullverdig status som primærkilde, uten at det foreligger noen avklaringer omkring hvordan og i hvilken grad den kan benyttes til nettopp det. Det nærmeste vi kommer til slike avklaringer om dagboken finner vi i Eirik Vassendens bokmelding av dagboken da den ble utgitt (2000), men dette blir stort sett kun en skraping av overflaten. Behovet for en mer inngripende avklaring av dagboken aktualiserer Vassenden selv i sin bokmelding av Knut Olav Åmås' biografi (2005), når Vassenden kritiserer Åmås for nettopp denne manglende avklaringen og skriver at «det diskuteres rett og slett ikke godt nok hva en dagbok er, hvilken status et slikt kildemateriale skal ha og hvordan man skal lese det» (Vassenden, 2005, s. 235).

Det virker altså som at Hauges dagbok som analyseobjekt fremdeles står som nokså upløyd mark, og at det derfor er et prekært behov for undersøkelser av dette tekstmaterialet, ettersom det har hatt vesentlig innflytelse på Hauge-forskningen i årene etter at dagboken ble publisert. Et godt sted å starte en slik undersøkelse er ved å ta Vassenden på kornet og gjøre en avklaring av hva dagboken er og hvordan den skal leses. Problemet som jeg i denne oppgaven ønsker å undersøke er dermed: Hvordan skal vi lese Olav H. Hauges *Dagbok 1924–1994*?

Gjennom en redegjørelse av hva dagboken er og hvordan den bør leses vil denne oppgaven kunne gi retningslinjer ikke bare for hvordan vi bør lese Hauges dagbok, men også norske forfatterdagbøker generelt. Ved at oppgaven gjør rede for hvilke rammer og premisser Hauges dagbok er bygd opp av, og hvordan disse rammene kan avgrensnes teoretisk, vil den kunne etablere en metode for hvordan forfatterdagbøker kan leses og analyseres. Det er gjennomført relativt lite forskning på norske forfatterdagbøker, selv om det selvfølgelig finnes unntak som Kristin Ørjasæters forskning på Camilla Wergelands dagbok og Gudleiv Bøs forskning på Arne Garborgs dagbok, i tillegg til at det er skrevet nokså lite omkring dagboken som sjanger på norsk, selv om vi også her finner et unntak i Arne Melbergs *Selvskrevet. Om selvframstilling i litteraturen* (2007), hvor Melberg blant annet undersøker selvframstillinger i litterære dagbøker. En avklaring av dagboken som tekst og sjanger vil dermed kunne åpne opp et tekstlandskap i den norske litteraturtradisjonen som per dags dato er nokså uutforsket.

1.2 Om dagboken til Hauge

Olav H. Hauge førte dagbok fra han var 15 år gammel i 1924 fram til han døde i 1994, 85 år gammel. Fra 1927 skrev han mer eller mindre regelmessig i dagboken, sett bort i fra enkelte små og store lakuner, og fokuserte sine nedtegnelser først og fremst mot sitt indre tankeliv, og i mindre grad mot sitt eksterne hverdagsliv. Med tillatelser fra Hauges enke, Bodil Cappelen, ble dagbokmanuskriptet (i tillegg til brevvekslinger mellom Hauge og Cappelen) gjort tilgjengelig for Det Norske Samlaget, noe som førte til en utgivelse i år 2000 av det som var Hauges dagbok.

I *Dagbok 1924–1994* skal det originale dagbokmanuskriptet være «gjengitt uavkortet», og redigert og renskrevet i tråd med Hauges egen rettskriving, slik Sverre Tusvik påpeker i forordet til dagboken (Tusvik, 2000, s. 7-8). Som lesere er vi derfor nødt til å stole på at Det Norske Samlaget har gjort sitt ytterste for at den publiserte dagboken skal formidle det samme innholdet som det originale manuskriptet, til tross for at dette i grunn er en umulig oppgave: Det originale manuskriptet er grafisk framstilt gjennom håndskrift og med en komposisjon som ikke kan overføres direkte til trykt format, men som derimot må redigeres og tilpasses den trykte bokformen. Denne redigeringen gjør nødvendigvis at noe går tapt i det originale manuskriptet. Dette gjelder først og fremst formen til dagbokmanuskriptet, men det kan også gjelde innholdet: Å tyde håndskrifter er ikke alltid enkelt, og vil i noen tilfeller føre til tvil om hva som står skrevet. Tusvik innrømmer selv at enkelte steder i *Dagbok 1924–1994* har Det Norske Samlaget vært så usikre i transkriberingen at de har måttet tydd til å sette inn et [?] for å markere tvilen ved måten de har transkribert på (Tusvik, 2000, s. 8). I det originale manuskriptet finnes selvfølgelig ingen slike hakeparenteser som markerer usikkerhet over hva som står skrevet, ei heller hakeparenteser brukt til å fylle inn bokstaver eller ord som mangler i setninger. Mer betydningsfullt er det imidlertid at det i det originale manuskriptet ikke er satt inn hakeparenteser for å utelate ord eller setninger, slik Det Norske Samlaget har gjort ved ni linjer i *Dagbok 1924–1994* (Tusvik, 2000, s. 8). Relativt til de 3500 sidene med dagboknotater som utgjør dette publiserte materialet er ni linjer en ubetydelig mengde, og påvirker i liten grad dette verkets status som en uavkortet gjengivelse av dagbokmanuskriptet, men vi kommer likevel ikke utenom det faktum at noe av det som står skrevet i det originale manuskriptet, har av forlaget blitt vurdert til at ikke bør inkluderes i den publiserte dagboken.

Hvordan disse redigeringene har omformet Hauges originale dagbokmanuskript, og betydningen disse har for våre lesninger av dagboken, er vanskelig å gjøre rede for uten tilgang til det originale manuskriptet. Like fullt er det den publiserte utgaven av Hauges dagbok – med alle de redigeringer som en publikasjon innebærer – som er denne oppgavens analytiske objekt,

og ikke det originale dagbokmanuskriptet. For denne oppgavens del er dette et betydningsfullt premiss, ettersom man som leser må forholde seg ulikt til den publiserte dagboken enn man må til det originale dagbokmanuskriptet.

1.3 Avgrensning av det empiriske materialet

Å gjøre en grundig analyse av Hauges dagbok i sin helhet er et veldig omfattende prosjekt, som jeg i denne oppgaven dessverre ikke har anledning til å gjennomføre på grunn omfanget av et slikt prosjekt. Jeg har derfor sett meg nødt til å avgrense dagboken til en håndterlig størrelse, og har dermed valgt meg perioden 1946 til 1961 i dagboknotatene. Dette valget kan begrunnes slik: I 1946 får Hauge utgitt sin første diktsamling, *Glør i oska*, som gjør at han formelt sett kan anses for å ha begynt på sin forfatterkarriere, til tross for at han selvfølgelig har skrevet mye før denne tid, i tillegg til at hans første forsøk på å få utgitt en diktsamling var i 1939 med diktsamlingen *Seljefløyta* (som ble utgitt posthumt i 2018). I 1961 gir Hauge ut diktsamlingen *På Ørnetuva*, som i desember samme år gjør at han for første gang i sitt forfatterskap mottar en pris for sitt arbeid, nemlig Kritikerprisen. Ut ifra resepsjonen på denne diktsamlingen konkluderer jeg dermed at denne utgivelsen markerer en milepæl i Hauges forfatterskap, som gjør at han fra denne tid ikke lenger kan regnes for å være en forfatter som går under radaren, men som nå er en forfatter som har steget fram i fullt lys. Jeg mener at det her ligger et vesentlig skille både i dagboken så vel som i det reelle livet til Hauge, og at det derfor er naturlig å bruke 12. desember 1961 – dagen Hauge skriver i dagboken at han har vunnet Kritikerprisen – som en merkestein. Perioden 1946–1961 gir dermed en god ramme for en analyse av dagboken, ved at den tegner et bilde av den mer eller mindre anonyme forfatteren Hauge og hans tilværelse i en periode som skal vise seg å lede mot litterær suksess.

2.0 Hvordan har *Dagbok 1924–1994* blitt lest?

I resepsjonen av Huges dagbok er det et gjennomgående fokus på hva dagboken er og hva den forteller oss. Den blir ofte beskrevet gjennom å vise til dens funksjoner, og i visse tilfeller gjennom å vise til hvilke andre tekstsjangre eller teksttyper den ligner eller inkorporerer. Bjørkøy hevder for eksempel at dagboken er «like mye en arbeidsbok, notatbok, loggbok som en biografisk skildring av et privat sinn» (Bjørkøy, 2016, s. 76), og antyder dermed at dagboken oppfyller alle de essensielle funksjonene ved disse tekstsjangrene.

Den viktigste funksjonen til dagboken virker imidlertid å være å la Hauge kunne føre samtaler med seg selv, slik det påpekes av både Andersen, Vassenden, Åmås og Kittang. Andersen beskriver dagboken som «referat frå ein samtale ein mann fører med seg sjølv, ein samtale som handlar om å bli eitt med den horisonten som er tekst» (Andersen, 2002, s. 206), noe som suppleres av Vassenden som hevder at «Dagboka er [...] ein samtalepartnar, både implisitt og – særlig kring sjukdomsperiodane – eksplisitt», og at dette gjør dagboken til «ein lang og uthaldande sjølvrefleksjon, ei skriftleg sjølvframstilling, [...] ei bok om seg sjølv og si eiga sjølvforståing» (Vassenden, 2000, s. 10). Dagboken framstår dermed som Huges forsøk på å skrive seg fram til en samtale der han kan dele sine erfaringer, både fra det han har lest og fra det han har erfart.

Disse samtalene med seg selv tillegges en selvterapeutisk funksjon av blant andre Åmås, som hevder at «Dagboka blir raskt viktigaste samtalepartnaren og faktisk livsledsagaren til Olav H. Hauge, kanskje som ei form for litterær sjølvterapi óg» (Åmås, 2004, s. 33), og han virker her å være noe influert av Kittangs analyse av dagboken. Kittang bemerker at et særlig fokus for dagboken er «dei indre og endelause «samtalene med seg sjølv» som skaper rom, avstand, roar ned og blir til litteratur» (Kittang, 2000, s. 12), og skriver videre at «ei dagbok kan vere viktig når indre uro skal dempast [...] Særleg gjennom 1960-åra er det tydeleg at dagboka blir ein måte å bearbeide både sjukdomserfaringane og sjukdomen på» (Kittang, 2000, s. 21). Også Andersen peker på dagbokens tematisering av sykdomserfaringer ved at «det dagbøkene seier, utan å seie det, er at kampen for å halda seg frisk er kampen mot ein kreativitet som pressar på og vil absorbera meir enn forstanden kan tåla», der Andersen viser til måten dagboken forteller om Huges kamp mellom å ivareta egen helse og dyrke kreativiteten som maner til skriving (Andersen, 2002, s. 205). I Hauge-forskningen blir dermed dagboken tillagt en selvterapeutisk funksjon, som skal forhindre Huges indre uro og bearbeide hans egne erfaringer.

Huges samtaler med seg selv i dagboken gjør Andersen til et argument for hvorfor man bør lese denne dagboken:

Eg meiner ein bør lesa desse bøkene. Ikkje som biografisk kjeldeskrift, som utgangspunkt for nitide studiar av kva han har gjort og lese. Men som innblikk i korleis *ein god mann* fører dialog med seg sjølv for å bli den han blir, den han skal vera. (Andersen, 2002, s. 213)

Andersen antyder her at det ligger en lærdom i å lese hvordan «en god mann» fører samtaler med seg selv, og at denne lærdommen har en verdi og bør være motivasjonen bak det å skulle lese dagboken. Verdien av disse samtaler med seg selv, og den selvterapeutiske funksjonen som disse har, understrekes ytterligere av Åmås, som hevder at det er nettopp disse som gjør Hauges dagbok til litteratur, eller at den i det minste kan være det på sitt beste (Åmås, 2004, s. 33). Den litterære verdien av dagboken bestrides imidlertid av Vassenden, som tvert imot hevder at dagboken er verdiløs som litteratur: «Dagboka er notat og refleksjonar om litteratur, men ikkje sjølv litteratur» (Vassenden, 2000, s. 9). Vassenden vedgår likevel at dagboken *kan bli* litteratur, nå som den har blitt publisert, men han bemerker samtidig at en eventuell litterær verdi som denne dagboken måtte oppnå kun vil skyldes den sosiale statusen til dens forfatter, Hauge, og resten av hans forfatterskap (Vassenden, 2000, s. 9). For Vassenden har dagboken dermed liten verdi i seg selv, og vil kun oppnå verdi gjennom avglansen til sin forfatter.

I argumentet for hvorfor man bør lese dagboken, understreker Andersen at det ikke bør være en motivasjon å skulle lese dagboken som en biografisk kilde, «som utgangspunkt for nitide studiar av kva han har gjort og lese», selv om det ikke gis noen videre forklaring på hvorfor dette vil være et feilgrep. Et slikt perspektiv står i strid med blant andre Bjørkøy, som nettopp hevder at dagboken skildrer Hauges biografiske sinn, og Åmås, som vanskelig kunne ha benyttet seg av dagboken til å skrive biografien om Hauge om han ikke hadde ment at den kunne fungere som biografisk kilde. Tvert imot hevder han at «Dei [Hauges dagbøker] er ei djup kjelde til å forstå både liv og skriv litt betre» (Åmås, 2004, s. 33). Også Kittang antyder dagbokens evne til å gi biografisk kunnskap om sin forfatter, eksempelvis ved å hevde at «Dagbøkene syner at han [Hauge] har eit sikkert blikk for kva han er verd, og at han kan bli lei seg dersom han ikkje får den merksemda han meiner han har krav på som diktar og menneske» (Kittang, 2000, s. 13) og at «dagbøkene syner at heile det vaksne livet hans vart levd langt meir i tankens og den poetiske fantasiens verd enn i kvardagsverda» (Kittang, 2000, s. 15). Andersens motvilje til å bruke dagboken som kilde til biografiske analyser, deles til en viss grad av Vassenden, som mener at en slik tilnærming er kritikkverdig så lenge det ikke foreligger noen avklaring av hvilken status denne dagboken skal ha som en slik kilde.

Selv om det strides om hvorvidt dagboken fungerer som en inngang til å kunne få økt innsikt i mennesket som var Olav H. Hauge, virker det som at det er en bredere enighet om at

dagboken gir en inngang til en økt forståelse av Huges forfatterskap. Hauge skriver mye om litteratur i dagboken, og det er lite i denne boken som på et eller annet tidspunkt ikke kommer til å ha med litteratur å gjøre, slik Vassenden påpeker (Vassenden, 2000, s. 7). Kittang understreker dermed at «Fordi så mykje av Huges dagbøker er samtalar som han fører med seg sjølv om diktekunst og diktarar, er dei ei viktig kjelde for alle som vil forstå forfatterskapen hans betre. Dei stadfester viktige drag av utviklinga hans som lyrikar» (Kittang, 2000, s. 15). Ved å lese hvordan Hauge skriver om litteratur og diktning skal man altså kunne avdekke viktige trekk ved hans forfatterskap. Blant disse trekkene er en poetikk og et litteratursyn som blant andre Bjørkøy og Vassenden hevder at Hauge presenterer i dagboken (Bjørkøy, 2016, s. 76; Vassenden, 2000, s. 22). På denne måten kan dagboken fungere som et verktøy i en analyse av Huges diktning og idéhistoriske syn, slik eksempelvis Jørgen Sejersted gjør. For Sejersted byr dagboken på en mulighet til å kunne forankre Hauge og hans poetiske skildringer i en litterær kontekst, og den gjør det mulig å plassere Hauge idéhistorisk (Sejersted, 2016, s. 296). Sejersted hevder blant annet at «Huges gjentatte understreking [i dagboken] av at den kristenmytiske tidsoppfattelse representerer den dypeste refleksjon om tid, er en nøkkel til den idéhistoriske plasseringen av Huges forfatterskap» (Sejersted, 2016, s. 296), og at «Huges interesse for tiden som problem viser seg ved at han stadig kommer tilbake til dette i sine dagbøker» (Sejersted, 2016, s. 297). Sejersted argumenterer dermed for at man kan etablere sammenhenger mellom forfatterens idéhistoriske refleksjoner og diktningens uttrykk for disse gjennom å henvise til det som står skrevet i dagboknotatene.

Til tross for at dagboken i all hovedsak tillegges en funksjon som personlig samtalepartner for Hauge, blir det også påpekt at Hauge mest sannsynlig har vært klar over at denne dagboken ville bli publisert en gang i framtiden. Dette påpekes av blant andre Andersen:

Han etterlét dagbokhefta sine, og visste dei kom til å bli publiserte. Dette vil ikkje seia at han heile tida har hatt utgjeving i tankane. I alle fall ikkje i åra før han blei ein kjend forfattar. Men måten hans å skriva på etablerer ein dobbel tiltale. På same måte som i dikta sine taler han til seg sjølv og til ein utanforståande lesar på ein gong. (Andersen, 2002, s. 205–206)

Andersen argumenterer for at Hauge på et eller annet tidspunkt har skjønnet at denne dagboken ville bli tilgjengelig for offentligheten, og gjør dette ved å vise til den doble tiltalen som Hauge etablerer i dagboken: Hauge snakker like mye til seg selv som til en ekstern lesar. Også Åmås argumenterer for et lignende standpunkt når han skriver at

Det er neppe tilfeldig at eit menneske som frå så tidleg alder ønskjer å bli forfattar, tek vare på alle 84 banda med dagbøker, frå 1924-1994. Dei er vende til ein mogleg, framtidig lesar, og det er ikkje utenkjeleg at skrivaren ein gong imellom har hatt ein

tanke om at dei kunne bli utgjevne. Slik sett må vi lesa dagbøkene kritisk som Huges iscenesetjing av seg sjølv som forfattar. (Åmås, 2004, s. 33)

På grunn av at dagboken vender seg mot en mulig framtidig lesar, understreker Åmås at man er nødt til å være kritisk når man lesar i dagboken, ettersom en slik skrivesituasjon gir grunn til å forvente at forfatteren gjør en bevisst iscenesettelse av seg selv. At dagboken i det heile tatt eksisterer, og at Hauge har tatt seg bryet med å ta vare på den, peker også i retning av at Hauge var vel viten om at noen andre enn han selv kunne komme til å lese i den, slik Vassenden poengterer:

[...] det kan tyde at Hauge heile eller delar av tida har vore ein svært sjølvmedviten person, som heile tida har visst nøyaktig kva han sjølv og diktinga hans har vore verd, og at dagboka slik sett kan lesast som den gjennomførte og etter kvart endelege iscenesettinga av den diktarfiguren han sjølv har ønskt seg. (Vassenden, 2000, s. 11)

Dagbokens doble tiltale, i tillegg til det faktum at dagboken eksisterer, blir dermed brukt som argumenter for at denne dagboken ikke er skrevet utelukkende for Hauge selv, men at den også er skrevet for et offentlig publikum, muligens som et middel for Hauge til å skape sin egen forfatterskikkelse. Om denne vissheten har vært til stede hos Hauge fra starten av dagbokskrivningen er vanskelig å bevise, men Andersen hevder at den i alle fall har vært der fra han ble en kjent forfatter, mens Vassenden mener at det er «utenkjeleg at Hauge frå og med sommaren 1980 ikkje skulle ha vore klar over at dagboka, om ho skulle verte funden, ville verte lesen» (Vassenden, 2000, s. 11).

For å oppsummere virker det dermed som at Hauge-forskningen først og fremst har benyttet seg av Huges dagbok til å kunne kaste lys over forfatterskapet til Hauge, ved å kunne vise til hvordan Hauge skrev om både seg selv og sine erfaringer, og ikke minst om den litteraturen han leste. Måten Hauge skriver dagboken sin på, og det faktum at dagboken er bevart og gjort offentlig tilgjengelig, blir imidlertid tolket som et tegn på at Hauge – på et eller annet tidspunkt – er bevisst dagbokens mulige utgivelse, og at man som lesar derfor er nødt til å være oppmerksom på den iscenesettelsen Hauge gjør av seg selv. Dagboken blir lest som en bok med flere funksjoner, men som alle har utspring i forfatterens egen tilværelse. Det virker likevel som at dagboken har sin viktigste funksjon i å være en samtalepartner for Hauge og et verktøy for å drive selvterapi, og at den dermed får en egenverdi ved at den gjør rede for Huges indre samtaler med seg selv. Dette gjør at dagboken kan regnes for å være litteratur, til tross for at en slik oppfatning også kan være sterkt influert av de fordommene og forventningene man som lesar har bygget seg opp på forhånd til denne forfatteren.

De lesningene av dagboken som her er presentert gir mange indikasjoner på hvordan vi kan lese og benytte oss av dagboken, men løfter samtidig fram en rekke aspekter ved dagboken som forblir uavklarte. På hvilket grunnlag Hauges dagbok kan bidra til å skape større forståelse av Hauge og han forfatterskap, framstår som nokså uklart, selv om det virker å være avhengig av det Hauge har skrevet om og for seg selv i dagboken. I den sammenheng er også dagbokens mulige henvendelser til et offentlig publikum en viktig faktor, ettersom det kan ha innvirkning på Hauges selvframstilling i dagboken og leserens forventninger til dagbokinnholdet. Akkurat hvordan en slik offentlig henvendelse får betydning for det å lese dagboken, diskuteres imidlertid kun i liten grad. Det framheves også at dagboken er en bok med et mangfold av funksjoner, der de mest vesentligste funksjonene er som samtalepartner og som selvterapeutisk verktøy, men på hvilken måte dagbokens form legger rammer for fullbyrdelsen av disse funksjonene adresseres imidlertid ikke. Alle disse uavklarte aspektene ved dagboken vil ha betydning for spørsmålet om hvordan vi skal lese Hauges dagbok. For å få større klarhet i hvordan disse aspektene påvirker våre muligheter for å lese dagboken, er vi først nødt til å gjøre rede for hva som definerer en dagbok.

3.0 Teori

3.1 Hva er en dagbok?

Å skulle definere dagboken er en utfordring som stadig virker å kreve en redegjørelse, eller i det minste anerkjennelse, og når man leser dagbokforskning fra de siste 50 årene, ser man at det å definere dagboken paradoksalt nok kan være nokså enkelt, men også svært vanskelig. Blant de enklere tilnærmingene til en avklaring av dagboken skriver Robert Fothergill i *Private Chronicles: A Study of English Diaries* (1974): «In general let it be agreed that a diary is what a person writes when he says, 'I am writing my diary'» (Fothergill, 1974, s. 3). Bruken av begrepet «dagbok» og forfatterens uttrykte formening om at denne teksten som nå skrives vil ta form som en dagbok, kan altså fungere som det minimale kriterium for sjangeren, men også som det mest strengt nødvendige: Forfatteren vil ikke kunne føre en dagbok om ikke han selv erkjenner at nettopp dette er hans intensjoner. I et slikt perspektiv blir det å skrive en dagbok mer en sosial konvensjon heller enn et litterært prosjekt; forfatteren gir en metaspråklig beskrivelse av sin egen ytring og legger dermed føringer for hvordan mottakeren av ytringen skal forstå innholdet, samtidig som han også legger premissene for hvordan han selv skal gjennomføre ytringen.

Også Philippe Lejeune postulerer en ukomplisert beskrivelse av dagboken:

What is a diary? [...] It's easy enough: you take some paper, or your computer, you write down the date, and then you write whatever you're doing, thinking, and feeling. There is no set form, no required content. You have a free hand. The word "diary" itself is straightforward. (Lejeune, 2009 [2005], s. 168)

Lejeune beskriver med andre ord dagboken som datert skrift over det man gjør, tenker og føler, uten krav til hverken form eller innhold. Ordet i seg selv gir løsningen: «Dagen» – som vi markerer i historisk kontekst gjennom datoen – nedfelles i skrift, i en samlet bok, som i sin helhet vil utgjøre en «dagbok» (engelsk «diary» av latin *diēs* som betyr «dag» (Wiktionary, 2020)). Både Fothergill og Lejeune påpeker dermed dagbokens evne til selvdefinisjon ved å henvende til seg selv som dagbok; for Fothergill i metaspråklig forstand, mens for Lejeune i etymologisk forstand. Den daterte skriften er for Lejeune et vesentlig trekk ved dagboken, noe han forklarer ved at

[...] a diary is *series of dated traces* [série de traces datées]. The date is essential. The trace is usually writing, but it can be an image, an object, or a relic. An isolated dated trace is a memorial rather than a diary: the diary begins when traces in a series attempt to capture the movement of time rather than to freeze it around a source event. (Lejeune, 2009 [2003], s. 179)

Å skrive ned hva en gjør, tenker og føler på et visst tidspunkt er dermed ikke tilstrekkelig for å skape en dagbok; denne nedskrivningen må tidfestes og settes sammen i en kjede med flere lignende tidfestede nedskrivninger, slik at dagboken kan makte å fange tid i bevegelse fremfor statisk tid. På denne måten kan man skille dagboken fra andre historiske tekster eller gjenstander som brev eller fotografier, som kun fanger statiske øyeblikk (med mindre de, jamfør Lejeunes definisjon, settes sammen til en serie daterte spor, eksempelvis ved å samle sammen en rekke brev i en bok til en slags brevdagbok, eller ved å samle en rekke fotografier til en slags fotografidagbok, det vil si et fotoalbum).

Lejeunes beskrivelse av dagboken ligner Felicity Nussbaums redegjørelse av begrepet i artikkelen «Toward conceptualizing diary» (1988), hvor Nussbaum gjør rede for hennes bruk av begrepene «diary» og «journal»: "I am using diary here to mean the daily recording of the thoughts, feelings, and activities of the writer, entered frequently and regularly; and I am using journal interchangeably, though often diaries are considered to be the less elaborate form" (Nussbaum, 1988, s. 130). Både Nussbaum og Lejeune peker dermed på dagboken som et redskap til å notere ned personlige erfaringer, selv om Nussbaum legger mer vekt på at disse erfaringene noteres med en viss tidsmessig frekvens og regelmessighet, mens Lejeune legger mer vekt på dateringen av notatene, uten noen krav til hyppighet annet enn at de danner en serie. Et viktig poeng i Nussbaums redegjørelse er imidlertid at hun gjør forskjell på begrepene

«diary» og «journal» – to begreper som i grunn betegner samme type tekst (begge to kan oversettes til det norske «dagbok» fra henholdsvis engelsk og fransk), men som det likevel har dannet seg smått ulike oppfatninger av, eksempelvis – som Nussbaum skriver – at dagboken er mindre utdypende enn journalen.

Disse tre beskrivelsene understreker åpenheten til dagboken når gjelder form og innhold. I sin definisjon av dagboken underslår Fothergill det som står skrevet og måten det er satt sammen på som et viktig aspekt – det er kun dagbokens erkjennelse av seg selv som er nødvendig. Lejeune på sin side bemerker dagbokforfatterens frie hender i forhold til form- og innholdskrav, hvor viktigheten ligger i at det disse fire hendene skriver er datert. Til slutt framhever Nussbaum hvordan dagboken som tekstbegrep kan være vanskelig å skille fra andre lignende tekstbegrep som eksempelvis journalen. Denne friheten fra innholdsmessige og formelle normer kommenteres også av Eckhard Kuhn-Osius i artikkelen «Making Loose Ends Meet: Private Journals in the Public Realm» (1981), hvor Kuhn-Osius skriver:

It is very difficult to say anything about diaries which is true for all of them. They seem to be the only genre (if such they can be called) which is described not in terms of content and/or formal organization but in terms of the purported circumstances of their writing. (Kuhn-Osius, 1981, s. 166)

De angivelige omstendighetene rundt dagbokskrivningen virker dermed for Kuhn-Osius å ha større definisjonsmakt over dagboken enn måten disse omstendighetene underlegges en innholdsmessig og/eller formell organisering i dagboken – omstendigheter som den personlige erfaringen Lejeune og Nussbaum peker på som et definerende trekk ved dagboken, som blir nedskrevet når man skriver det man gjør, tenker og føler. Kuhn-Osius motstrider Fothergill, Lejeune og Nussbaums beskrivelser av dagboken ved å argumentere for at den vanskelig kan beskrives på en måte som gjør at den favner om alle dagbøker, nettopp på grunn av denne løsrivelsen fra innholdsmessig og formell organisering. Likevel, Fothergill, Lejeune og Nussbaum er alle kjent med, og bidrar selv til utforskningen av, dagbokens mange problematikker og utfordringer som gjør at den ikke lar seg fange av enkle beskrivelser, og dette mener jeg illustrerer et poeng: Dagboken er på den ene siden enkel å beskrive, men på den andre siden vanskelig å avgrense.

Disse perspektivene på dagboken som tekst og sjanger danner grunnlaget for Irina Papernos artikkel «What Can Be Done with Diaries?» (2004), hvor Paperno gjør en sammenfatning av store deler av dagbokforskningen fram til 2004. I denne sammenfatningen viser hun til følgende definisjon som rådende innenfor tidligere dagbokforskning:

For a minimal definition, scholars usually go by form (or circumstances of writing), function, and addressee (or communicative situation): the diary is a text written in the first-person, in separate installments, ideally on a daily basis, and ostensibly for the purposes of giving an account of the writer's personal experience in a given day, which is not necessarily addressed to someone other than the diarist. (Paperno, 2004, s. 562)

Paperno går imidlertid enda lenger i forsøket på å beskrive og definere dagboken, og bruker den aktuelle forskningen til å gjøre følgende syntese:

[...] as it negotiates the relationship between the categories of temporality and subjectivity, as well as the private-public, the diary creates a generic matrix for recounting personal experience in historical and social context. In this way, the diary can be said to create a space for "the intimate theater of history". (Paperno, 2004, s. 572)

Paperno trekker altså fram tre kategorier av menneskelig erfaring som dagbokens grunnleggende byggesteiner: Det subjektive, det temporale og det private mennesket i det offentlige rommet. Sammen skaper disse kategoriene en matrise som muliggjør gjenfortellingen av personlig erfaring i en historisk og sosial kontekst, og som dermed legger til rette for skapelsen av «historiens intime teater», som hun kaller det. Syntesen gir dermed et utgangspunkt for en avklaring av hvordan man skal lese dagbøker: Ved å undersøke dagbokens subjektivitet (dagbokens konseptualisering av selvet), temporalitet (dagbokens unnfangelse av tid) og posisjon mellom det private og det offentlige (dagbokens forhold til en leser), vil man kunne avdekke dagbokens muligheter til og begrensninger fra å bli lest.

3.2 Dagbokens subjektivitet

Et svært relevant spørsmål når man leser en dagbok er i hvilken grad man kan lese dagbokforfatteren ut av dagbokteksten. Problemet om å kunne lese forfatteren ut av hans tekst har vært en velkjent tematikk innenfor litteraturvitenskapen i mange år, og blir desto mer interessant når den aktuelle teksten er en dagbok. Dagboken har nemlig en intimitet med sin egen forfatter som gjør det tilsynelatende vanskelig – om ikke umulig – å skulle skille forfatteren fra teksten. Det er ikke dermed sagt at dagbokforfatteren, i motsetning til andre forfattere, står i et ukomplisert forhold til sin egen tekst.

Fothergill argumenterer for at man er nødt til å skille førstepersonsfortelleren i dagboken fra den historiske personen som forfattet dagboken, på samme måte som man ville skilt førstepersonsfortellere i romaner og sonetter fra deres forfattere. Dette betyr likevel ikke at det ikke finnes noen sammenhenger mellom fortelleren og forfatteren: Nesten alle utsagn om dagbokfortelleren vil kunne være gyldig ovenfor dagbokforfatteren, men på samme måte vil ethvert utsagn også kunne ikke være gyldig ovenfor dagbokforfatteren, uten at det nødvendigvis finnes noen måte å hverken bekrefte eller avkrefte denne sammenheng (Fothergill, 1974, s.

48–49). Dette argumentet blir delvis avvist og delvis bekreftet av Philippe Lejeune i essayet «The Autobiographical Pact» (1989 [1971]), hvor Lejeune presenterer sin teori om en selvbiografisk pakt som oppstår når man skriver en selvbiografi. Til tross for at dagboken og selvbiografien er to separate sjangrer, med et grunnleggende skille mellom selvbiografis retrospektive perspektiv og dagbokens ikke-retrospektive perspektiv, vil den selvbiografiske pakten være vel så gjeldende for dagboken (og andre former for personlige tekster som journaler, selvportretter, essay osv.) som for selvbiografien. Om denne pakten skriver Lejeune:

Autobiography (narrative recounting the life of the author) supposes that there is *identity of name* between the author (such as he figures, by his name, on the cover), the narrator of the story, and the character who is being talked about. (Lejeune, 1989 [1971], s. 12)

Den selvbiografiske pakten er dermed en bekreftelse av at forfatteren av selvbiografien, fortelleren i selvbiografien og protagonisten i selvbiografien har samme identitet. Dermed motstrider Lejeune Fothergills argument om at fortelleren i dagboken må skilles fra forfatteren av dagboken, på det grunnlag at de har felles identitet.

Lejeune gjør her likevel et viktig skille mellom identitet og *likhet*: At forfatteren, fortelleren og protagonisten har samme identitet – at de refererer til den samme personen – betyr ikke at de også må være *lik* den samme personen. Tvert imot er det fullt mulig at det finnes ulikheter mellom disse tre, som gjør at de må skilles fra hverandre. Dermed deler Lejeune argumentet til Fothergill om at ethvert utsagn om fortelleren i dagboken (og for den saks skyld protagonisten) kan være gyldig ovenfor forfatteren av dagboken, men at de i samme grad også kan være ugyldige. Som leser kan man dermed bestride likheten mellom disse tre aktørene, selv om man aldri kan bestride identiteten mellom disse (Lejeune, 1989 [1971], s. 14). Eksempelvis vil det være meningsløst å så tvil om hvorvidt protagonisten Olav H. Hauge i dagboken identitetsmessig er den samme som dagforfatteren Olav H. Hauge, men man vil likevel kunne stille spørsmål ved i hvilken grad den den historiske personen Hauge og den Hauge som fremstår i tekst ligner hverandre. Dagboken gir på ingen måte forpliktelser om at dens forteller og protagonist skal ha noen som helst likhet med forfatteren – dette er noe forfatteren selv råder over.

Kuhn-Osius bemerker at et sentralt premiss for dagbokskrivningen er at den refererer til en allerede eksisterende verden, i motsetning til å konstituere sin egen verden slik fiksjonen gjør (Kuhn-Osius, 1981, s. 167). Sagt med Lejeunes begreper, vil dermed den verdenen som dagboken refererer til, være identisk med den verden som forfatteren skriver seg selv fra. Framstillingen av forfatterens verden i dagboken skjer imidlertid ikke umediert, som Ørjasæter poengterer: «Paratekstuelte impliserer dagboken både fiksjon og dokumentasjon. Fortellingen

som skildres har utgangspunkt i en historisk virkelighet, men fremstillingen kan ha litterære forbilder» (Ørjasæter, 2002, s. 335). Til tross for at dagboken motstrider fiksjonen ved å referere til den allerede eksisterende verden, blir den altså selv en del av fiksjonen ved at «Det dokumentariske materialet poetiseres [...] ved at jeget fremstår i en tekst og som en tekst», som Ørjasæter skriver (Ørjasæter, 2002, s. 335). Konsekvensene av dette, mener Ørjasæter, er at dagbokens framstilling av historien er litterær og subjektiv, og at subjektet som produseres i dagboken er et litterært subjekt, ikke et historisk subjekt (Ørjasæter, 2002, s. 335–336). Dette betyr at dagboken utformes i tråd med dagbokforfatterens syn på seg selv og den verdenen han inngår i, og det gjør at det oppstår spenninger mellom forfatterens framstillinger i teksten og den eksisterende verdenen som dagboken refererer til.

Ettersom verdenen i dagboken refererer til vår generelle verden, vil det ifølge Kuhn-Osius bety at de hendelsene som finner sted i dagboken er like meningsfulle eller meningsløse som i verden generelt (Kuhn-Osius, 1981, s. 167). Ved å skrive disse hendelsene ned i en dagbok, vil forfatteren likevel kunne forsøke å gi dem en mening, noe Nussbaum framhever:

We translate our reality into its narrative representations as a way of assigning meaning and substituting the reality for its representation [...] Diary, simultaneously preserving and evaluating, makes meaning inherent in the choice of words, the sequence of phrases, and the assignment of dialogue to self or other. The articulation of the event is itself an evaluative act – word itself a representation of reality complicated by the self, culture and history. (Nussbaum, 1988, s. 136–137)

Det er kun gjennom å skrive hendelser fra virkeligheten inn i et narrativ at de kan få en mening, mener Nussbaum, noe som gjør at virkelighetens hendelser omformes til narrative representasjoner av seg selv. Gjennom artikulasjonen av disse hendelsene skjer samtidig en evaluering av disse, som resulterer i den representasjonen som forfatteren skaper ut ifra sin egen forståelse av seg selv og virkeligheten. Det er dette som gjør at Lejeune beskriver dagboken som et filter, snarere enn et speil av virkeligheten:

Far from being a sorcerer's mirror, the diary is a filter. Its value lies precisely in its selectivity and discontinuities [...] This work of sifting – separating the real, digesting it, rejecting most of it, and making sense of the rest – is the work of life itself. But the diary takes it to the extreme by laying down the results and building these results into a series. (Lejeune, 2009 [2003], s. 179)

Dagbokforfatteren kan ikke skrive ned erfaringer og hendelser fra virkeligheten i sin helhet; han er nødt til å evaluere og velge ut hvilke hendelser og hvilke erfaringer som skal skrives inn i dagbokens meningssøkende narrativ. Dette gjør at dagboken, etter Lejeunes mening, sjeldent fungerer som selvportrett: Hendelser fra forfatterens liv som skjer umerkelig og i det stille

forblir kun impliserte begivenheter, mens hendelser som representerer en form for problem eller på et eller annet vis krever en artikulering for å bli meningsfull, uttrykkes eksplisitt (Lejeune, 2009 [2003], s. 179). Gjennom å føre dagbok konstruerer dermed dagbokforfatteren tekstlige representasjoner av både seg selv og den verdenen han selv oppfatter, som sammen danner et meningssøkende narrativ til forfatterens liv, basert på forfatterens subjektive evalueringer.

3.3 Dagbokens temporalitet

Dagbøker har et veldig bevisst forhold til tid, og dette forholdet til tiden kan (som allerede nevnt) være et definerende trekk ved dagbøker. Lejeune framhever datomerknaden på dagbokinnleggene som det essensielle ved dagboken: Den tidfester ytringen og plasserer den innenfor en historisk kontekst, slik at leseren av dagboken (enten det er forfatteren selv eller en ekstern leser) kan se at dette skjedde den gang da. Det er dermed gjennom datering at ytringen får sin nødvendige referanse til verdenen utenfor teksten. Datomerknaden er likevel ikke viktigst fordi den forteller at noe skjedde på nøyaktig denne datoen, men fordi den er det synligste beviset på at det som skjedde, det skjedde akkurat *nå* – det vil si i forfatterens «nå» da han eller hun skrev i dagboken. Uttrykkelsen av nået er både en forpliktelse og en begrensning som følger med dagboksjangerens tidsbevisste form. På samme måte som for brev, sertifiserer datomerknaden tiden i dagbøker og skaper dermed en «sannhetspakt», som Lejeune kaller det (2009 [2006], s. 79), mellom datomerknaden og tiden dagbokinnlegget ble skrevet. Å bryte denne pakten, det vil si å skrive en annen tidfesting enn den faktiske, vil føre til at dagboken ikke lenger er en sann dagbok, nettopp fordi den ikke uttrykker det som skjer akkurat nå.

I tillegg til denne forpliktelsen til å skrive i det sanne nåtidsperspektivet, blir også den sanne dagbokforfatteren – nettopp på grunn av dagbokformen – begrenset til å skrive innenfor sin egen nåtid. Dette skyldes dagbokens forhold til fortiden og til framtiden: Som ethvert annet menneske kan ikke dagbokforfatteren forutse framtiden, og det vil dermed være umulig for ham å skulle gi presise bemerkninger av sine framtidige erfaringer i dagboknotatene. De fysiske lovene tillater det ikke. Derimot kan dagbokforfatteren gi langt mer presise beskrivelser av fortidige erfaringer, men som blant andre Desirée Henderson påpeker i *How to Read a Diary: Critical Contexts and Interpretive Strategies for 21st-Century Readers* (2019) karakteriseres dagbøker ved at de er ikke-retrospektive («nonretrospective»), og utdyper dette ved at de ikke er ment for å presentere et narrativ av fortiden (Henderson, 2019, s. 76). Denne ikke-retrospektive karakteristikken er det Lejeune peker på som det avgjørende skillet mellom dagboken og selvbiografien: Selvbiografien defineres av forfatterens retrospektive fortelling

om sin egen eksistens og personlighet (Lejeune, 1989, s. 4). Uten dette tilbakeblikket vil ikke selvbiografen kunne komponere den helhetlige fortellingen med det meningsbyggende narrativet som er nødvendig i en selvbiografi. Dagbokforfatteren nektes dermed i prinsippet å skulle skrive om fortidige hendelser sett fra nåtiden, nettopp fordi det da ikke lenger vil være en dagbok som blir skrevet, men en selvbiografi. Umuligheten av å skrive om både framtid og fortid, uten å fundamentalt bryte med dagbokens formkrav, gjør at dagbokforfatteren i prinsippet ikke har andre muligheter enn å skrive sine erfaringer samtidig som de skjer, altså å skrive nået. Det er dette som gjør at Lejeune betrakter dagbøker først og fremst som en «performance», som en opptreden eller en utførelse, snarere enn en kunstform:

Keeping a diary is surfing on time. Time is not an objective, continuous thing that the diarist tries to portray from the outside using tiny discontinuous brushstrokes, as a novelist would. He himself is caught up by the movement he is sculpting, moving along with it, emphasizing certain lines and directions, transforming this inescapable drift into a dance. (Lejeune, 2009 [2003], s. 182)

Som dagbokforfatter er man dermed fanget av tiden – fanget i nået – og man kan ikke annet enn å skrive det som skjer mens det skjer. «En dagboksforfatter kan bare se mønsteret i øyeblikket, ikke i livsforløpet, hvis hun altså er en sann dagboksforfatter», som Kristin Ørjasæter skriver (Ørjasæter, 2002, s. 103).

Dagbokforfatterens begrensninger av og forpliktelser overfor tiden får nødvendigvis konsekvenser for utformingen av dagboken. I motsetning til fortellinger der fortelleren vet utfallet av handlingen, har dagbokfortelleren ingen kontroll over utfallet i dagboken. Dermed vil dagbokforfatteren vanskelig kunne gjøre bevisste valg over hva som skal skrives ned i dagboken og hva som skal utelates, for å slik skape en fortelling, nettopp fordi forfatteren ikke kan vite hva som vil være handlingen i framtiden. Dette medfører at dagboken omfatter et vidt spekter av materiale som ikke lett lar seg klassifisere, og som ikke nødvendigvis fører til noen god eller helhetlig fortelling (Kuhn-Osius, 1981, s. 168). Videre vil dagbokforfatteren, som en konsekvens av at dagbøker kun kan uttrykke nået, med sannsynlighet uttrykke seg selv i flere ulike perspektiver. Disse perspektivene kan gjerne være motstridende og endres i takt med at forfatteren selv endrer sine personlige perspektiver. Umuligheten av å skrive et framtidig «nå» gjør at forfatteren vanskelig vil kunne holde ved de samme perspektivene gjennom hele dagboken, noe som gir stort rom for selvmotsigelser og narrative feil (Fothergill, 1974, s. 41).

At dagbøker kun kan skrives innenfor nået, får også konsekvenser for måten dagbøker kan avsluttes på – eller rettere sagt *ikke* kan avsluttes på, ettersom nået ikke har noen ende: «The diary is virtually unfinishable from the beginning, because there is always a time lived beyond

the writing, making it necessary to write anew, and one day, this time beyond will take the shape of death» (Lejeune, 2009 [2000], s. 191). Så lenge det finnes tid, vil det finnes et nå. Og så lenge det finnes et nå, vil man kunne fortsette å skrive i dagboken. Slik vil dagbøker i prinsippet være endeløse, inntil den dagen forfatteren slutter å notere i den for godt, enten dette skyldes forfatterens død eller et valg om å ikke skrive mer.

Disse konsekvensene som tiden har for utformingen av dagboken påvirker naturlig nok også måten man kan lese dagboken. Umuligheten av å vite hvordan dagboken kan og vil utvikle seg gjør at dagbokforfatteren blindt må skrive sine dagbokinnlegg, dag for dag, uten å kunne vite hvordan disse innleggene vil bidra til å skape mening i den framtidige helheten i dagboken. Dette vil for det første gjøre det problematisk å skulle lese disse dagbokinnleggene som meningsskapende bestanddeler i helhetlig fortelling, ettersom dagboken ikke har noen som helst forutsetning for å kunne skape en slik fortelling. Dette underbygges av at dagboken praktisk talt ikke lar seg avslutte uten at forfatteren forlater den uferdig. En helhetlig fortelling forutsetter en avslutning, og dette er et krav som dagboken – på grunn av dens evne til å la seg skrive i uendelighet – ikke kan innfri. Uten å kunne kaste et retrospektivt blikk på sin egen historie, eller å kunne gi denne historien en avslutning, framstår dermed den helhetlige fortellingen i dagboken som en strukturell umulighet.

For det andre vil dagbokforfatterens uvitenhet om utviklingen av sin egen dagbok gjøre det problematisk å skulle lese protagonisten i dagboken, som også er forfatteren, som en karakter med integritet. Forfatteren kan vanskelig vedvare å skrive sine erfaringer gjennom de samme personlige perspektivene når han ikke vet hvordan hans egne perspektiver vil være i framtiden. Forfatteren vil med tiden eldes og endres som menneske, og de personlige perspektivene vil dermed endres parallelt, slik at det mennesket som først skrev i dagboken og den karakteren som først ble portrettert i dagboken ikke vil være det samme mennesket eller den samme karakteren som skriver og blir skrevet i det framtidige nået. Fordi handlingen i dagboken ikke foregår innenfor en statisk tid, vil dagbokens protagonist aldri være den samme, nettopp fordi forfatteren stadig endres av tiden han er fanget av, og han blir dermed gjenskapt på nytt i dagboken for hvert nye dagbokinnlegg. Dette hindrer dagboken fra å kunne portrettere en helhetlig karakter, og å lese protagonisten i dagboken som et helhetlig menneske vil dermed trosse dagbokens grunnleggende struktur, som bygger på premisset om at dagboken må skrives innenfor nået, og da registrere mennesket i endring over tid.

3.4 Dagbokens posisjon mellom det private og det offentlige

Dagboken har opparbeidet seg en forestilling av å være en samling private notater, som utelukkende er forbeholdt dagbokforfatteren selv. «In its prelapsarian form, the diary is held to be a text closed to all but the diarist, a private communication with oneself», som Andrew Hassam skriver i «Reading Other People's Diaries» (1987, s. 436). Den preges av en form for hemmeligholdelse som har sitt utspring i den romantiske innflytelsen på 1800-tallets dagbøker, og som gjør at dagboken befinner seg i grenselandet mellom offentligheten og den private sfæren; den privatiserer selvet, som Nussbaum skriver, og gir rom til å utforske posisjoner i diskurser som ikke egner seg for offentliggjøring (Nussbaum, 1988, s. 134). På denne måten gjør dagboken det mulig for sin forfatter å gjøre en privat og personlig avsløring av sitt eget selv, uten å risikere offentlig granskning, men selv være den som gransker, og den kan slik bli et nødvendig verktøy for forfatteren til å eksponere sitt eget subjekt, med det formål å kunne kjenne seg selv bedre (Nussbaum, 1988, s. 135).

Forestillingen om dagbokens evne til å gi en privat avsløring av ens eget selv, lukket for offentligheten, framhever imidlertid en selvmotsigelse. Kuhn-Osius bemerker at ved å befestet en personlig erfaring i skrift vil skrivehandlingen i seg selv offentliggjøre erfaringen:

[...] let it be stressed that the experience itself in its privacy is speechless. As soon as something can be verbalized, it has found its place in the cognitive universe of all language users [...] the very act of naming an experience drags it into the public realm. (Kuhn-Osius, 1981, s. 169–170)

Dagbokforfatterens private erfaring er i seg selv uttrykksløs, men språket muliggjør en konseptualisering av den personlige erfaringen, selv om en slik konseptualisering også begrenser erfaringen innenfor det offentlige språkets rammer. Slik vil da dagbokforfatterens avsløring av sitt eget selv og sine egne erfaringer gjennom skrift alltid innebære en offentliggjøring av denne avsløringen. Dette betyr at den private dagboken er en umulighet, noe Ken Autrey understreker i «Toward a Rhetoric of Journal Writing» (1991): «[...] genuinely private diaries – those written only for the self or for God – never see the light of day» (Autrey, 1991, s. 85). Skriveprosessen er i sin natur en kommunikativ handling, og den vil dermed alltid være en offentlig gest (Autrey, 1991, s. 85). Dette gjør at alle dagbøker også har et «du» som det snakkes til, slik Ørjasæter beskriver:

I alle dagbøker, til og med i de mest tillukkede, finnes det en tiltale. Dagboken oppfattes som en person eller et alter ego, en del av den skrivende selv som jeg kan tale med [...]

Uansett om dagboken er ment for andres øyne eller ikke, er den en formulering av behovet for å tale til noen. (Ørjasæter, 2002, s. 99)

For å kunne tilfredsstillere et behov om å snakke til noen, er dagboken nødt til å henvende seg til «noen» som kan lytte (eventuelt lese). Gjennom valget om å betro seg selv, om å avsløre seg selv og sine erfaringer, i et skrevet format, indikerer dermed enhver dagbok at den ønsker å bli lest (Henderson, 2019, s. 74). På denne måten medierer dagboken mellom det offentlige og det private: Privatiseringen av dagbokforfatterens selv skjer gjennom en språklig offentliggjøring av dette selvet i dagboken.

Bruken av et offentlig betinget språk gjør at dagbokforfatteren kan adressere sine personlige erfaringer til en mottaker, til et «du» i en eller annen form, men gitt at dagboken ikke er skrevet med hensikt om å publiseres, vil ikke et eksternt publikum kunne innta posisjonen som det adresserte du-et i dagboken. Dette skyldes at dagboken er bundet av det Hassam kaller en hemmeligholdsklausul («secrecy clause»); den er skrevet privat og for forfatteren selv, og det vil dermed være et etisk lovbrudd for en ekstern leser å gå inn i en slik tekst (Hassam, 1987, s. 436). Likevel virker det som at en ekstern leser har færre skrupler ved å lese en dagbok som er publisert for offentligheten, enn ved å lese en upublisert dagbok, selv om begge dagbøkene skulle ha blitt skrevet i en fortrolighet som lukker den for andre lesere enn dagbokforfatteren selv. Dette paradokset utforsker Hassam, og han konkluderer blant annet med at dagbokens hemmeligholdsklausul ikke lenger har effekt når en dagbok blir publisert, nettopp fordi den allerede har blitt brutt av en redaktør som har fått lisens til å gjennomgå dagboken i forkant av publiseringen (Hassam, 1987, s. 438). Redaktøren sertifiserer dermed at den publiserte dagboken kan leses uten skrupler av et offentlig publikum, og at innholdet i den også er forståelig for dette publikummet (Hassam, 1987, s. 438).

Hassam mener at publiseringen av en dagbok påvirker den eksterne leserens status i forhold til dagboken, ved at denne ikke lenger er en uautorisert leser av den private dagboken – som ville vært tilfellet dersom dagboken ikke var publisert – men derimot er en autorisert leser av den publiserte dagboken. Dette mener Hassam får videre konsekvenser for hvordan man kan lese dagboken: Som en privat tekst er dagboken en kommunikativ handling mellom dagbokforfatteren og du-et som er adressaten for kommunikasjonen. For en uautorisert leser som bryter dagbokens hemmeligholdsklausul vil deler av innholdet være uforståelig, ettersom den uautoriserte leseren – siden vedkommende ikke er dagbokens virkelige adressat – ikke kjenner til innholdets kontekst (Hassam, 1987, s. 436). For en autorisert leser vil derimot slike uforståelige deler kunne bli mer meningsfulle, både fordi redaktøren av den publiserte

dagboken forsøker å bidra til å gjenskape en original kontekst, men også fordi leseren ikke er nødt til å tre inn i posisjonen som den private dagbokens adressat. Derimot er den autoriserte leseren adressaten til den publiserte dagboken, og kan dermed bruke sine egne lesestrategier for å skape mening i teksten (Hassam, 1987, s. 437). Her virker Hassam å være tydelig influert av Wolfgang Isters leserorienterte teorier om en implisitt leser i teksten, og om lesning som å fylle tekstens «hull».

Publiseringen av dagboken endrer altså dagboken som objekt og hvordan eksterne lesere kan forholde seg til dette, først og fremst ved at den åpner dagboken opp for et stort spenn av tolkningsmuligheter. Dette skyldes ifølge Hassam at publiseringen avskjærer dagboken fra dens forfatter:

In producing a text no longer the property of the diarist, the publication of diaries has severed the diarist from the diary and introduced a new genre into the market-place of critical discourses. As critics, we no longer need to enter into the illusion of the diarist that a diary is a private communication with oneself, but can subject it to the range of readings we might apply to other genres (though this does not mean, of course, that it will respond in the same way). (Hassam, 1987, s. 441)

Den publiserte dagboken blir en helt annen tekst enn den upubliserte dagboken, og dette gjør at man som leser ikke lenger er nødt til å lese dagboken som forfatterens private samtale med seg selv, som Hassam kaller for en illusjon. Derimot kan den granskes på lik linje som andre publiserte tekster, som for eksempel romaner, selv om den ikke nødvendigvis responderer på lignende vis som for andre tekster. Gjennom publisering kan en dagbok derfor ikke lenger anses for å være et privat dokument, men må heller leses som en offentlig tekst.

Hvorvidt dagbokforfatteren selv skriver med visshet om at dagboken en dag kan bli offentlig tilgjengelig, kan i enkelte tilfeller være vanskelig å bevise, men det kan like fullt ha innvirkning på dagbokens leservennlighet og tolkningsrom. Som Kuhn-Osius bemerker, har dagbokforfatteren selv råderett over hvor tilgjengelig han ønsker at dagboken skal være for en ekstern leser; hvor eksplisitt dagboken skal uttrykke forfatterens erfaringer:

Writing for himself, a diarist is under no obligation to describe. He may simply name things, people, or events in the knowledge that he knows what he has referred to [...] The diarist must decide (be it consciously or unconsciously) how explicit he wants to be, how much he wants to name and how much he wants to describe, how much, in short, he wants his writing to be accessible to others. (Kuhn-Osius, 1981, s. 170–171)

En dagbokforfatter som kun skriver for seg selv, og som ikke må ta hensyn til et offentlig publikum, behøver kun å nedskrive sine erfaringer slik at han selv forstår hva de innebærer. Dette gjør at dagboken – og her viser Kuhn-Osius på samme måte som Hassam en tydelig

referanse til Iser – omfatter særlig mange ubestemmelige flekker («spots of indeterminacy»), til tross for at de refererer til virkelige objekter (Kuhn-Osius, 1981, s. 171). For en leser som ikke er dagbokforfatteren selv, er det strengt tatt umulig å vite hva forfatteren refererer til, og det vil dermed være vanskelig – om ikke umulig – å lese fram de samme erfaringene ut ifra forfatterens notater. Gjennom å selv forsøke å fylle inn de ubestemmelige flekkene kan leseren likevel nærme seg den impliserte leseren som dagbokforfatteren skriver for når han nedfeller seg selv og sine erfaringer i dagboken.

Dersom dagbokforfatteren har til hensikt å publisere dagboken, eller er bevisst muligheten for at den kan bli publisert en gang i framtiden, vil de ubestemmelige flekkene i teksten med sannsynlighet reduseres, ettersom den eksterne leseren i slike tilfeller vil være adressaten til også den upubliserte dagboken, og ikke kun den publiserte dagboken, og vil da være integrert i dagbokens kontekst. Som leser vil man dermed ha bedre forutsetninger for å kunne lese og forstå innholdet som dagbokforfatteren formidler, men som Henderson understreker, vil dette likevel påvirke dagbokforfatterens selvframstilling i dagboken, ettersom han nå skriver med forventninger om et eksternt publikum, i tillegg til at det endrer dagbokens funksjon fra å være en personlig nedtegnelse, til å bli en sosial tekst som er ment til å kommunisere med og være leselig for en eksternt leser (Henderson, 2019, s. 74). Dette gjør at man som leser er nødt til å være enda mer oppmerksom på hvordan dagbokforfatteren representerer seg selv og verdenen utenfor i dagbokteksten, og forsøker å føye dette inn i et narrativ.

4.0 Analyse av *Dagbok 1924–1994*

4.1 Framgangsmåte i analysen

I Irina Papernos definisjon av dagboken, framheves dagboken som en matrise for å gjenfortelle personlig erfaring i en historisk og sosial kontekst. Denne matrisen er bygget opp av de tre kategoriene subjektivitet, temporalitet og det privat-offentlige, og legger rammer for hvordan dagboken fungerer som en tekst og i et tekstlig landskap. Gjennom å undersøke hvordan dagboken til Olav H. Hauge formes av disse kategoriene, vil man kunne avdekke de interne forutsetningene som legger rammer for hvordan vi skal lese dagboken.

Dagbokens subjektivitet gjør at til tross for at fortelleren og protagonisten i dagboken er identisk med dagbokforfatteren, og at dagbokens interne virkelighet er identisk med dagbokforfatterens eksterne virkelighet, så er dagboken en tekstlig framstilling av både forfatteren og vår allerede eksisterende verden, som skjer på bakgrunn av forfatterens vurderinger av seg selv, sin egen situasjon, og de hendelser som skjer rundt ham, og i hvilken grad det vil være meningsfullt å skrive tekstlige representasjoner av disse. Gjennom å analysere hvordan Hauge vurderer seg selv og verdenen rundt ham i dagboken; gjennom å se på hva som blir skrevet i dagboken og hvordan det skrives, i tillegg til å se på hva som ikke skrives, vil man kunne avdekke hvordan subjektiviteten former dagboken.

Datomerknadene i dagboken stadfester temporaliteten og verifiserer både dagbokens forbindelse til historien, men også at dagbokinnleggene er skrevet innenfor nået. Dette medfører begrensninger og forpliktelser som gjør dagboken performativ og uten forutsetning for å kunne skape helhet eller integritet i dagboken – hverken som en fortelling eller som en framstilling av et subjekt. Gjennom å analysere hvordan Hauge skriver i nået og hvordan dette påvirker integriteten i dagboken, vil man kunne avdekke hvordan temporaliteten former dagboken.

Dagbokens forhold til publisering gjør at den posisjonerer seg i grenselandet mellom den private og den offentlige sfæren. Dagboken er i utgangspunktet en lukket kommunikasjon mellom dagbokforfatteren og du-et som er dagbokens adressat, noe som gjør at innholdets tilgjengelighet for en leser samsvarer med forfatterens forestilling av en mottaker. En dagbokforfatter som forventer publisering, skaper en annen tilgjengelighet enn en som ikke forventer publisering, men uavhengig av forfatterens forventninger vil publiseringen gjøre det offentlige publikum til en autorisert leser av dagboken, som kan skape meninger i dagboken uavhengig av hva dagbokforfatteren ønsker å formidle. Gjennom å analysere hvordan Hauge gjør innholdet i dagboken tilgjengelig for en autorisert leser; gjennom å se på hvordan den

autoriserte leseren kan skape meninger i dagboken, vil man kunne avdekke hvordan forholdet til den privat-offentlige sfæren former dagboken.

4.2 Subjektivitet i Hauges dagbok

Å gi en kortfattet og helhetlig beskrivelse av innholdet i *Dagbok 1924–1994* er utfordrende ettersom dagboken er en veldig åpen sjanger, tilsynelatende uten grenser for hva som kan føres inn i den. Likevel er det visse tematikker og innholdskategorier som er gjentakende i dagboken til Hauge, og som gjør at innholdet i dagboken til en viss grad kan klassifiseres. I en slik klassifisering vil dagbokinnlegg som handler om litteratur og kunst, lesing og diktning utgjøre størstedelen av innholdet, ved at Hauge drøfter og reflekterer over forfattere og litterære verker han har lest, eller over det å lese og å dikte. Nært beslektet med disse er dagbokinnlegg som drøfter og reflekterer over filosofi og religion, og over det å være et menneske – både i naturen og i samfunnet. I kontrast til alle disse dagbokinnleggene som befinner seg mer i tankens verden, skriver også Hauge litt om hendelser og begivenheter fra hverdagslivet, som naturlig nok ofte er fokusert rundt gårdsdriften og været, men også kontakten med kjente og ukjente mennesker, egen helsetilstand og publisering av dikt. Dette utvalget av tematikker er satt sammen i dagboken på bakgrunn av Hauges mer eller mindre bevisste subjektive vurderinger av hva som skal skrives inn i dagboken, og sammen med måten han skriver disse på vil dette skape en særegen framstilling av Hauge selv og den historiske verdenen han inngår i.

Ved å skrive veldig mye om litteratur og kunst skaper Hauge et bilde av seg selv i dagboken som et svært kultivert menneske, som gjennom mye lesing har opparbeidet seg litterære erfaringer som han vurderer som verdifulle å skrive ned i en dagbok. I mange tilfeller nedfelles disse erfaringene seg i dagboken som hyllester og analyser av utvalgte forfattere og litterære verker, eksempelvis i Hauges relativt inngående analyse av Kinck, skrevet 19. desember 1951. Hauge berømmer Kinck for hans troverdige skildringer av det norske bygdefolket og friske syn på norsk natur, og sammenligner ham med andre norske forfatters evne til å skildre det norske:

Wergeland, Ibsen, Lie, Bjørnson og Kielland er ikkje norske. Dansk-europeiske diktarar som har skrive om norske tilhøve er dei, ikkje noko anna. Wessel, Vinje, Åsen, Garborg, Kinck, Aukrust, Uppdal, Sigrud Undset, Olav Duun er norske diktarar. Men det store og det merkelege er at Kinck er *ikkje* ein berar av tradisjon, ei forsetjing, eit framhald av gamal kulturtradisjon som Werenskiold, Grieg og Aukrust, men ein mutasjon, noko nytt og kanskje større geni enn nokon. (Hauge, 2000a, s. 299).

Hauge skaper inntrykk av å være vel belest og med et vidt spekter av referanser, og analyserer litteraturen med en dybde og presisjon som gjør at han framstår med stor kulturell autoritet, noe

som gjør at hans genierklæring av Kinck får forhøyet legitimitet. Huges litterære autoritet presses også fram i hans hyllest av Hamsun, skrevet 30. oktober 1959, som er et av få innslag i dagboken hvor Hauge skriver sammenhengende om ett tema over flere sider. Her analyseres Hamsun både som forfatter og menneskekjenner, som moralist og profet, i tillegg til at Hauge gjør korte analyser av enkelte av Hamsuns bøker, og sammenligner Hamsun med andre forfattere – både nasjonalt og internasjonalt – og slår fast at ingen norsk dikter fortjener genistempelen mer enn ham (Hauge, 2000b, s. 47). Hauge skriver selvsikkert og med stor overbevisning, og etterlater ingen tvil om hvorvidt han har rett i det han skriver. På denne måten blir ikke slike analyser av forfattere og litterære verker kun et utløp for begeistring over det han har lest, men de gjør også at Hauge iscenesetter seg selv som litteraturkritiker.

Hauges rolle som kritiker begrenses imidlertid ikke kun til litteratur. Han er vel så mye samfunnskritiker, om enn ikke på samme dybdenivå som i litteraturen. Blant de mer gjentakende temaene innenfor Huges samfunnskritikk finner vi den vitenskapelige utviklingen i samfunnet, utviklingen og opplæringen av barn og ungdom, og forholdet mellom bygd og by. Et gjennomgående fellestrekk i Huges samfunnskritiske dagbokinnlegg er at han framstår med en konservativ holdning og en formening om at samfunnsutviklingen er på ville veier. Dette illustreres blant annet når han skriver om at han måtte klare seg uten strøm i en hel uke:

Verket tok ljuset ei vikes tid nyleg. Eg kom inn i stova og kjende lukt av parafin og såg skuggane flakka, gamalkjende og mjuke i alle krær: det var brått som barndomstidi vart levande for meg. Jau, dette var noko anna enn elektrisk ljus. Og eit talgljos er enno hyggjelegare. Venteleg er ei tyrispik endå betre. Tidi gjeng framover, segjer dei. (Hauge, 2000a, s. 372)

Hauge beskriver den vitenskapelige utviklingen som noe som fjerner han fra det velkjente og kjære som han hadde i barndommen, og han gir sarkastisk uttrykk for at det er dette som menes med at tiden går fremover. Denne skepsisen mot det moderne kommer også fram i Huges blikk på samtidens barn og unge, som blir «fjollete» av å lytte til barnespråket i radioen (Hauge, 2000a, s. 299); som ikke får god oppdragelse av lærere (Hauge, 2000b, s. 179), og som får alt ferdig i hendene, uten at de selv har gjort noe for det (Hauge, 2000a, s. 300). Utviklingen av de moderne byene framheves også som problematisk, blant annet ved at det får bygdefolket til å endre på dialekten sin (Hauge, 2000a, s. 278; Hauge, 2000a, s. 369), og at det skaper mennesker som kun er ute etter velbehag, og ikke er villige til å arbeide for annet enn penger (i motsetning til bonden, som Hauge mener viser en større karakter) (Hauge, 2000a, s. 616–617). I sin samfunnskritiske rolle gir Hauge uttrykk for et sett med holdninger og verdier som gjør at han framstår med en gammelmodig varsomhet, med respekt for og tro på at «de gamle», som han

så ofte kaller dem, hadde innsikt og kunnskaper som gikk forut for den moderne vitenskapen, og som på mange områder kunne overgå den, da særlig i spørsmål som faller utenfor vitenskapens begrensninger; spørsmål som handler mindre om det materialistiske, men mer om det metafysiske eller åndelige.

Det er i drøftingen av slike spørsmål at Hauge også går inn i rollen som filosof, og forsøker å skape mening i de store spørsmålene, samtidig som han bruker sin innsikt og sine erfaringer til å veilede for god danning og moral. Dette skjer eksempelvis i april 1951, når Hauge drøfter et av de største spørsmålene rundt det å være et menneske, nemlig menneskets formål, hvor han vedgår at selv om det ikke skulle finnes noe formål i universet, så er mennesket nødt til å selv ta styringen over «det blinde kaos», som han kaller det: «For det å tvinga atomi til å tena, slå sin vilje gjennom til heimsens lov, det er mennesket si store oppgåve. Uppreist mot døden, mot lagnaden, er mennesket sin største kamp» (Hauge, 2000a, s. 271). Hauge refererer stadig til filosofer som Nietzsche, Schopenhauer og Jung, og selv om han avskriver seg selv som filosof, uttrykker han likevel et tydelig ønske om å være filosof (Hauge, 2000b, s. 26). Dermed blir dagboken en måte for Hauge å vise seg som en mann som har lest, erfart og oppdaget store sannheter, og som vurderer denne innsikten til å være verdifull nok til å bevares, gitt det faktum at han skriver om den i dagboken. På denne måten forsøker Hauge å realisere sitt ønske om å være filosof gjennom å bruke dagboken som filosofisk plattform. På samme måte som for dagbokinnleggene om litteratur, bidrar disse filosofiske nedtegnelsene til å skape bildet av Hauges autoritet som tenkende menneske.

Kontrastene mellom den store tenkningen han gjør i dagboken som filosof og kritiker, og dagbokinnleggene som dokumenterer livet Hauge lever på gården i Ulvik, bidrar til å framstille Hauge som et enfoldig menneske med et høyt intellekt, noe som i sammenheng med innslagene av dikt og aforismer i dagboken, og den utpregede bruken av språklige bilder i Hauges drøftinger og refleksjoner, skaper forestillingen av Hauge som et poetisk genius, avskjermet fra bysamfunnet, og som lever i utkanten med alle sine bøker og alle sine tanker. Denne forestillingen suppleres av at Hauge gjennom dagboken framstår som en einstøing og en «outsider», når han gjentatte ganger skriver om ensomhet og det å være ensom, eksempelvis 10. april 1959:

Ja, det er einsame dagar. Det er sjeldan nokon kjem her. Sigurd Undeland har vore upp her nokre gonger i vinter. Håkon Opedal var innum her, det er visst ikkje fleire. Jau, Einar Berg, kunstmålaren som reiste med riksgalleriet, var upp her. Og ikkje gjeng eg ut heller. Svært sjeldan. Ein tur til Vambheim, ein tur til Brakanes, det vert det heile. Men er turane fåe, vert reisene i bøkene både mange og lange. (Hauge, 2000a, s. 769).

Hauge tilbringer tilsynelatende mye av tiden sin i motvillig ensomhet, grunnet at det er få som søker kontakt med ham og at han selv søker lite kontakt hos andre mennesker. Resultatet blir dermed at han tilbringer enda mer tid med bøkene sine, og i forlengelse av dette får han sannsynligvis enda mer tid til å tenke og skrive for seg selv, for eksempel i dagboken. Dette bidrar til å forsterke inntrykket av Hauge som den jordnære forfatteren, som lever for seg selv under enkle kår og i pakt med naturen, men som likevel – eventuelt nettopp på grunn av dette – har store poetiske evner og besitter stor filosofisk visdom.

At Hauge lever for seg selv vil imidlertid være et feilaktig inntrykk (i det minste i perioden 1946–1961). Hauge skriver nesten ingenting om at det bor andre mennesker på gården i Ulvik, selv om man likevel kan konkludere med dette på bakgrunn av det han skriver i noen av dagbokinnleggene, deriblant 28. juli 1953, hvor han (nok en gang) skriver om ensomhet og at «Trongen til einsemd er stor, men det har diverre vore umogeleg å butt åleina for meg» (Hauge, 2000a, s. 373). Akkurat hvem Hauge bor i hus med er likevel vanskelig å avgjøre på bakgrunn av det Hauge selv skriver i dagboken, men man kan med sikkerhet anslå at det i det minste er foreldrene, for eksempel ved at Hauge 24. oktober 1953 skriver at faren hadde satt opp ei musefelle kvelden før (Hauge, 2000a, s. 381) og at han 30. juli 1956 skriver at moren er reist til Vambheim, og at han på dette tidspunktet dermed er helt alene (ettersom faren døde i november 1954) (Hauge, 2000a, s. 519). Poenget er likevel at Hauge skriver svært lite om sin egen familie, selv om den tidvis nevnes, men da i som regel korte ordlag, eventuelt i bisetninger. Venner og bekjente nevnes i noe større grad, men likevel lite sett i forhold til alt det andre Hauge skriver om. Gjennom dagboken framstilles dermed Hauges familie og venner som sekundære for Hauge i forhold til for eksempel litteraturen.

Hvorvidt dagbokens framstilling stemmer overens med de faktiske omstendighetene krever mer omfattende undersøkelser, men det faktum at Hauge ikke vier sine familiære forhold større oppmerksomhet, tyder på at han ikke har vurdert det som meningsfullt å gjøre nedtegnelser av dette i dagboken. Dette kan skyldes at et slikt innhold i for stor grad bryter med de intensjonene som Hauge legger bak det å føre dagbok; intensjoner som (ut ifra innholdet i dagboken) først og fremst er rettet mot å redegjøre for Hauges tenkning, filosofering og analysing av seg selv, mennesket, litteraturen, kulturen og samfunnet. Familie og andre hverdagslige temaer faller utenfor disse intensjonene, og blir vurdert som mindre verdifullt å skrive om, noe Hauge selv antyder i et innlegg skrevet i januar 1950: «Det kvardagsbilete røyndi gir oss, og som alle ser, er det noko å skriva um? Nei, har nokon gong gluggar og glas opna seg ut mot ein onnor røynd, so å segja, so skriv um det» (Hauge, 2000a, s. 259). Det er lite motivasjon for Hauge å skrive om den eksterne, objektivt tilgjengelige virkeligheten som alle

har tilgang til. Derimot er det større motivasjon for Hauge å skrive om det som foregår i andre virkeligheter, eksempelvis i tankens verden, som kun er tilgjengelig subjektivt.

Det er disse innleggene fra tankens verden som dominerer innholdet i dagboken, og som dermed gir størst uttrykk for Hauges vurderinger av hva som vil være meningsfullt å skrive om. Tanker omkring litteratur og kultur, samt filosofering over mennesket, over samfunnet og over seg selv, blir framhevet, mens fortellinger fra hverdagens virkelighet forblir stort sett i det skjulte, selv om også noen av Hauges hverdagslige erfaringer gjenfortelles i dagboken med en viss regelmessighet fra og med høsten 1953, men da med fokus på først og fremst hverdagslige gjøremål, litteratur som blir lest, mennesker han snakker med, eller beskrivelser av været. Den mer eller mindre bevisste vurderingen av hva Hauge skal skrive om i dagboken og hvordan han skal skrive om det, framhever dermed Hauge som en analytiker, kritiker og filosof, som lever det meste av tiden sin for seg selv og i ensomhet, og som stort sett er løsrevet fra familiære bånd og hverdagslige begivenheter som foregår utenfor Hauges subjektive sfære.

4.3 Temporalitet i Hauges dagbok

De aller fleste innleggene i dagboken bærer preg av at Hauge skriver i nået. Dette synliggjøres først og fremst gjennom bruken av presensform og tidsmarkører som indikerer nåtidig skrift, og datomerknader som gir referanser til virkelig historisk tid og sertifiserer at ytringen er skrevet i et nåtidig tidsrom innenfor den historiske tiden, men også ved at dagbokinnleggene i stor grad er fragmenterte og dekontekstualiserte. Denne fragmenteringen av innholdet gjelder komposisjonen av de ulike innleggene, så vel som temaene i innleggene, som faller inn under den samme datoen. Dette fører til at enkelte datomerknader etterfølges av en stor mengde separate dagbokinnlegg, med egne titler eller underoverskrifter, uten at det er noen klar sammenheng mellom dem. Dette skjer eksempelvis 6. desember 1958, hvor Hauge først gjør rede for dagens begivenheter (han hadde vært en tur til Voss, fikk seg en ny bok og leste så boken), for deretter å skrive 58 ulike innlegg som omfatter en mengde aforismer, refleksjoner om et knippe forfattere og litterære verker, filosofering omkring menneskelig dyd og rasjonalitet, og mange andre små og store bemerkninger som sammen skaper et sammensurium av inntrykk og uttrykk, uten at det finnes en tydelig rød tråd som holder dem sammen (Hauge, 2000a, s. 698–712). Disse innleggene viser et øyeblikks tanke, som snarlig glir inn i fortiden og inn i resten av mengden med innlegg av øyeblikk som der og da ble skrevet med mening og verdi, men som snart erstattes av nye øyeblikk, i en kontinuerlig framdrift.

Hauges forpliktelser overfor dagbokens temporalitet, som fordrer den nåtidige skrivingen, fører til at dagboken mister all forutsetning for å kunne skape integritet i sitt innhold,

både innad under den samme datomerknaden, og på tvers av de ulike datomerknadene. Nedskrivningen av det som skjer her og nå overstyrer all integritet, og konsekvensene av dette er at *Dagbok 1924–1994* framstår som en bok uten en fortelling som binder innholdet i dagboken sammen. Det er for eksempel vanskelig å lese en sammenheng mellom Hauges gjenfortelling om amerikanske turister som er på leting etter sine familiære røtter, 16. juli 1957 (Hauge, 2000a, s. 557), og gjenfortellingen av en katt og en skjære som leker sammen, 20. april 1960 (Hauge, 2000b, s. 111) – annet enn at de er begge skrevet av den samme forfatteren og i den samme boken.

Temporaliteten i dagboken gjør også at *Dagbok 1924–1994* framstår uten et helhetlig subjekt, ettersom det fragmenterte innholdet nødvendigvis også fører til at dagbokens subjekt framstår fragmentert, i tillegg til at det er tidvis selvmotsigende. Hauge motsier blant annet seg selv i spørsmålet om det metafysiske, når han i 1947 hevder at «Metafysikken er berre tøv» (Hauge, 2000a, s. 233), mens han i mai 1959 viser seg overbevist om at vi mennesker har psykokinetiske evner, og argumenterer ved at

Held eit tre på og dett til galen kant, eller det rid til sides og held på og kjem yver deg eller den som er med deg, spennar du all di kraft og vil truga det dit du vil det skal falla [...] Dette skulle tyda på at du óg eig krefter som kan styra eller verka på ting. (Hauge, 2000a, s. 775)

Hauge hevder dermed på et tidspunkt at det metafysiske bare er tull, og på et annet tidspunkt at mennesker besitter metafysiske evner. Et annet eksempel er Hauges ambivalente meninger om det å lese bøker, hvor han på den ene siden mener at «Å lesa mange bøker med tankar frå mange tider og mange menn er som å slå vindaug opp i eit trongt og kjøvd rom; det gjer so velsigna godt og friskande» (Hauge, 2000a, s. 332), og at «Det er merkjeleg kor styrkjande gode bøker er, ja, det er naudsynt å lesa store forfattarar, skal ein halda på hughelsa» (Hauge, 2000a, s. 570), samtidig som han på den andre siden mener at «Mykje lesnad er å kvæla åndi» (Hauge, 2000a, s. 493) og at «Berre ein tosk reknar so og so mange igjennompløgde bøker for kunnskap og innsikt» (Hauge, 2000a, s. 440). Når Hauge skriver så mye som han gjør i dagboken om det nærmest uendelige antall bøker han leser og gleden og innsikten han får ved å lese disse, samtidig som han gjentatte ganger skriver om farene ved å lese mye og meningsløsheten med det å lese bøker, framstilles subjektet i dagboken som en vandrende selvmotsigelse og med manglende integritet. Dagbokens subjekt framviser ikke de kontinuerlige verdiene som er nødvendige for at det skal bygge en integritet, noe som er et resultat av at Hauge skriver i nået og dermed endrer subjektets verdier i takt med endringer i tiden.

Til tross for at temporaliteten i dagboken undergraver alle forutsetninger for å kunne skape en meningsbyggende helhet, kan man likevel se tegn på at Hauge tilstreber å skape integritet og en meningsfull koherens i de erfaringene og hendelsene han opplever, og som representeres i dagbokinnholdet. Dette synliggjøres gjennom den regelmessige tilbakevendingen til særskilte tematikker som ved å utvikles progressivt søker å skape sammenhengende fortellinger på tvers av innlegg og datomerknader. Et mindre eksempel på dette er når Hauge mellom 9. juli 1960 og 23. juli 1960 skriver fem separate dagbokinnlegg om en gammel båt som ble oppdaget i nærheten, og som Hauge selv bidro til å få berget og sendt til museet i Bergen, som senere blir omtalt i aviser og anslått til å være flere tusen år gammel. Plassert i forhold til hverandre i dagboken, forsøker disse fem innleggene å danne en kort fortelling og en historie fra Hauges opplevelser, som setter disse opplevelsene inn i en større og meningsfull kontekst, og gir dem en verdi og en relevans som overgår den egenverdien de har som separate dagbokinnlegg.

Det mest omfattende eksempelet på at dagboken ønsker å oppnå integritet, er imidlertid dagbokinnleggene hvor Hauge redegjør for prosessene med å få publisert dikt og diktsamlinger gjennom forlag (som også er blant dagbokens tydeligste referanser til Hauge som en forfatter). Etter å ha brutt nyheten om utgivelsen av *Glør i oska* 20. desember 1946, skriver Hauge periodevis oppdateringer om arbeidet med å få publisert det han skriver, og da særlig om brevvekslinger han har med forlag og konsulenter (eventuelt mangelen på disse brevvekslingene), i tillegg til tilbakemeldinger han mottar på det han har skrevet – både før og etter at diktsamlingene publiseres. Disse innleggene gir et innblikk prosessen som leder fram til at Hauge i 1961 får sin første store anerkjennelse som forfatter gjennom tildelingen av Kritikerprisen, som Hauge selv opplyser om i dagboken 12. desember 1961, i tillegg til at de gir et inntrykk av hvordan Hauge selv opplever denne prosessen, og ikke minst hvordan han vurderer sitt eget arbeid. Satt i sammenheng med hverandre er det dermed vanskelig å ikke skulle lese disse innleggene som deler av et større narrativ, hvor Hauge går fra å være en ukjent dikter fra Ulvik, til å bli en rikskjent og nasjonalt hyllet forfatter.

At disse innleggene om gamle båter og diktpubliseringer skal danne egne helhetlige fortellinger med et helhetlig subjekt, er likevel en strukturell umulighet for dagboken ettersom Hauges dagbokføring er nødt til følge tidens bevegelser og dermed ikke bevisst kan skrive innlegg i nåtiden som vil ta del i en større sammenheng i framtiden, nettopp på grunn av umuligheten for Hauge å vite hva han vil skrive om i framtiden. Den lille «fortellingen» om den tusen år gamle båten som ble funnet, kunne ha forblitt et enkelt dagbokinnlegg skrevet 9. juli 1960, uten å inngå i noen større sammenheng. At den likevel etterfølges av fire innlegg som

beskriver den samme båten, men fra ulike tidsperspektiver, og som gjør at det første innlegget framstår som en del av et narrativ, er dermed et resultat av tilfeldigheter og at dagbokforfatteren (og eventuelt dagbokleseren) forsøker å trekke sammen linjer mellom disse dagbokinnleggene. Det samme gjelder for den større «fortellingen» som kan sies å prege tidsrommet 1946–1961 i dagboken, hvor Hauge lager historiske avtrykk i tiden mellom sin første publisering av en diktsamling og nyheten om mottakelsen av Kritikerprisen for sin seneste publiserte diktsamling – en milepæl som markerer Hauges suksess som forfatter. Dette er «fortellinger» som oppstår i etterkant av skrivingen, etter at tid og temporalitet har satt sine spor, og ved at den som skriver og/eller leser dagboken selv forsøker å binde dagbokinnleggene sammen til et narrativ – på tross av at dagbokens krav til nåtidig skriving motvirker slike forsøk på å skape mening og koherens over tid.

Kravet om å skrive i nået blir imidlertid tidvis utfordret av Hauge, både gjennom å bevisst skrive retrospektivt, og gjennom å ubevisst tilsløre tidfestingen av dagbokinnlegg og sabotere kronologien i datomerknadene. Som nevnt tidligere er datering av dagbokinnleggene en nødvendig forutsetning for at innholdet i dagboken skal etablere det Lejeune kaller en sannhetspakt, som sertifiserer at ytringene i dagboken er skrevet i nået og refererer til den eksterne virkeligheten utenfor dagboken. I *Dagbok 1924–1994* sørger Hauge som regel for å tydelig markere hvilken dag i historien han skriver sine innlegg, men det er likevel en rekke innlegg som ikke får noen tydeligere spesifisering av tiden de ble skrevet i enn at Hauge kun markerer årstallet og eventuelt hvilken måned i året han skriver i. I slike tilfeller blir dagbokinnholdet i større grad løsrevet fra det nåtidige, men også fra den eksterne virkeligheten som dagboken forsøker å referere sine ytringer til, noe som svekker dagbokens sannhetspakt, og dermed også dens pålitelighet som en historisk ytring. Denne påliteligheten svekkes ytterligere i de tilfellene hvor dagboken mister sin kronologi, eksempelvis ved at Hauge gjenbruker de samme datoene på ulike steder i dagboken (Hauge, 2000a, s. 380–381), skriver feil måned (Hauge, 2000a, s. 385–386), eller skriver en dato som rett og slett ikke finnes, for eksempel 30. februar (Hauge, 2000b, s. 85). Selv om Hauge i disse tilfellene oppriktig skriver i nået, er det vanskelig for en leser å avgjøre hvilket «nå» det skrives i, og dermed også vanskelig å sette ytringene inn i en historisk kontekst.

De retrospektive grepene blir av Hauge brukt til å skrive seg tilbake til sin egen fortid, hvor særlig tiden i barndoms- og ungdomsårene løftes fram, sammen med at Hauge skriver bekjennelser og historier fra tiden han tilbragte på Valen sykehus som følge av sine mentale helseutfordringer. Blant de mer inngående gjenfortellingene av Hauges tid som barn og ungdom

skriver Hauge 10. desember 1960 om de ulike læremestrene han hadde i oppveksten, og lager et bilde av disse og hvordan de ble en del av Hauges oppvekst og danning:

Torfinn Syse – ja, han åt skyr og graut med hornskei og trudde på *Edda* og Garborg, stridare nordmann har ikkje funnest. Han gav meg Hægstad og Torp's lærebok i gamalnorsk då eg var gut [...] Eg gjekk kvar sundag til Syse, for å diskutere bøker og diktarar med Torfinn. Han hadde ein del bøker sjølv, berre nynorske. Og dei las han uppatt og uppatt. (Hauge, 2000b, s. 202).

Sett i lys av hvem Hauge er på det tidspunktet han skriver disse minnene fra barndommen, vil slike retrospektive innlegg bidra til å skape et mer helhetlig og integrert subjekt, ved at dagboken viser hvordan Hauges interesse for litteratur og litterære diskusjoner kan spores tilbake til hendelser fra barndommen, som dermed skaper sammenheng i subjektet på tvers av tiden. De retrospektive innleggene i dagboken blir dermed også uttrykk for Hauges forsøk på å skape mening og integritet, både innad i historien i dagboken, men kanskje først og fremst i Hauges eget liv. Dette tillater i større grad at Hauge kan skape meningsfulle fortellinger i dagboken, i tillegg til at han kan sette sitt eget selv inn i en mer meningsfull sammenheng i en ellers så meningsløs verden, men ikke uten at han må bryte med temporaliteten i dagboken. Konsekvensen av dette er at disse innslagene ikke kan oppnå fullverdig status som dagboknotater, ettersom de ikke lenger oppfyller dagbokens performative funksjon (som er å lage spor av det stadig endrende nået som forfatteren befinner seg i), men derimot går inn i en selvbiografisk funksjon.

4.4 Hauges dagbok i det privat-offentlige

Måten Hauge skriver i dagboken og de temaene han velger å skrive om, viser at dagboken er en måte for Hauge å presentere seg selv, sine tanker og interesser i en offentlig diskurs, uten at han må blottlegge seg selv for offentlig granskning. I dagbokinnleggene hvor han skriver om sine egne publiseringer og det at andre mennesker leser det han skriver, framstår han med lite selvsikkerhet, og virker derfor både beskjeden og bekymret for hva offentligheten måtte mene om det han skriver. Gjennom dagboken viser Hauge at han har en trang til å skrive, en trang til å ytre seg, men at han til tross for dette også har vanskeligheter med å eksponere seg selv offentlig – noe som understrekes i dagbokinnleggene hvor han skriver at han takker nei til diverse invitasjoner til enten å lese offentlig eller delta på arrangementer. Motviljen for offentlig eksponering framheves ved at Hauge ved flere anledninger skriver både direkte og indirekte at han ikke ønsker at hans private karakter skal være offentlig tilgjengelig, eksempelvis i julen 1953:

Eg har huga sume tider å snakka med folk, gjerne um det som eg bryr meg um og har gjort det, – eg skal slutta med det. Eg var boden å lesa på 60-års festi til ungdomslaget no. Nei, eg vil ikkje stå der som eit spøkjelse – eg har aldri vore ung. Meg bryr ingen seg um – det er berre den skarve skrytene eg har fenge som gjer dei vil ha meg. (Hauge, 2000a, s. 390)

Det finnes eksempler i dagboken hvor Hauge faktisk skriver om at han enten har deltatt eller skal delta på enkelte offentlige arrangementer, og da gjerne for å lese opp sine egne dikt, men han gir likevel gjentagende uttrykk for at han aller mest ønsker å holde seg selv utenfor det offentlige søkelyset. Ved å skrive dagbok kan Hauge dermed tilfredsstillende behovet for å dele sine interesser og tanker med noen utenfor han selv, samtidig som at han unngår å bli konfrontert av andre med det han deler av seg selv.

Nøyaktig hvem det er Hauge skriver for når han skriver i dagboken, er vanskelig å gi et entydig svar på. Man kan anta at Hauge først og fremst skriver for seg selv, og at dagboken dermed fungerer som en måte for Hauge å føre en samtale med seg selv utenfra, men dette utelukker ikke at dagboken også kan være skrevet som en kommunikasjon med noen utenom Hauge selv. Indikasjoner på dette finnes i måten Hauge skriver leserveiledninger i dagboken, og ved at han skriver representasjoner av sine tanker og erfaringer slik at en mottaker som ikke har opplevd disse eksakte tankene og erfaringene likevel skal kunne forstå mest mulig av disse. Dette gjelder eksempelvis i tilfeller hvor Hauge skriver små eller store presiseringer eller beskrivelser av mennesker han omtaler, som når han 21. april 1952 skriver om besøket til Leiv Hjelmevoll, og gir en kort beskrivelse av denne mannen og hans forhold til kunst og lesing, i tillegg til å nevne at faren til Leiv var furér (Hauge, 2000a, s. 303). Presiseringen av det tidligere yrket til Leivs far er i denne sammenhengen relevant fordi faren til Leiv kjøpte sønnen sin en biografi om Napoleon, noe Hauge antyder at kan forklares ved at farens arbeid innenfor det militære ga ham en større interesse for Napoleon. For Hauge selv er likevel slike presiseringer overflødige, ettersom han allerede er kjent med yrkeshistorien til Leivs far, og dermed kan se sammenhengen i farens kjøp av biografien uten denne presiseringen av hans tidligere yrke. På denne måten gir dagboken inntrykk av at Hauge skriver for at også en mottaker som er uvitende om slike detaljer ved de erfaringene Hauge ønsker å dele, skal kunne forstå helheten i det Hauge formidler.

Vi finner enda et eksempel på slike leserveiledende presiseringer 11. desember 1954, hvor Hauge skriver: «Eg kom til å sjå ein langeleik hjå Ivar Hakestad, morbror min» (Hauge, 2000a, s. 411). Dersom Hauge kun skriver for seg selv, vil det være meningsløst å presisere at Ivar Hakestad er onkelen hans, siden dette for ham er en selvfølgelighet. At han likevel velger å gjøre denne presiseringen tyder på at Hauge skriver dagboken sin for en mottaker som ikke

kjenner til alle hans familiære forbindelser. Dette gir ytterligere grunn til å tro at når Hauge skriver i dagboken, så skriver han ikke kun for seg selv, men også for en mottaker som ikke vet mer om Hauge enn det han selv skriver inn i dagboken.

Til tross for at Hauge ofte skriver i dagboken slik at både han selv og en annen autorisert leser skal kunne forstå dagbokens ytringer og referanser, finner man vel så ofte tilfeller hvor Hauge etterlater den andre leseren lite forutsetninger for å kunne gjenskape de samme erfaringene som Hauge formidler i dagboken. I disse tilfellene uttrykker ikke dagbokinnleggene en meningsfull kontekst som er nødvendig for at andre lesere enn Hauge selv skal forstå ytringen, men kan tvert imot bære preg av at Hauge koder sin egen ytring eller skriver den ufullstendig, slik at det kreves grundige tolkninger av leseren for å kunne skape mening av ytringen. Dette skjer eksempelvis i et dagbokinnlegg Hauge skriver våren 1953 (uten noen tydeligere spesifisering av dato):

Eg vitja ein ven. Og vart godt motteken, som alltid fyrr. Men eg veit eg burde ikkje snakka med honom. Eg har for vane å dosera, læra folk. Honom har eg ingenting å læra. For han er det eg ikkje er. Men han tenkjer ikkje over sine dygder, og veit vel ikkje um dei heller. Han er naturleg og spontan. Og eit godt menneske. Og når me ser slike folk, bør ein ikkje ta til å læra dei, men gleda seg i stilla over at dei er som dei er. (Hauge, 2000a, s. 358)

Det er tydelig at Hauge her forteller om en personlig opplevelse som har satt inntrykk på ham, og som han føler et behov for å få delt med noen, men det er likevel noe ved denne erfaringen som gjør at han ikke ønsker å tilgjengeliggjøre den i sin helhet for andre enn seg selv. Han skriver dermed denne erfaringen ufullstendig og i et kodet språk, slik at han selv kan forstå hva ytringen refererer til, men uten at noen andre skal kunne forstå det samme. En ekstern, men autorisert leser blir dermed nødt til å gjøre sine egne tolkninger og bruke sine egne lesestrategier for å forsøke å skape mening. For andre enn Hauge selv er det for eksempel uklart hvilken venn Hauge refererer til, og hvorvidt denne vennen som Hauge skriver at han har besøkt, refererer til et faktisk menneske som Hauge nylig har truffet, eller om dette innlegget er skrevet allegorisk om at Hauge har vært i kontakt med noe inni seg selv. Trangen til å ytre seg strides altså med ønsket om å holde deler av ytringen skjult, og løsningen blir dermed å tilsløre og kode ytringen, slik at Hauge får delt sine private erfaringer, men uten at andre lesere lett skal kunne forstå hvilken erfaring Hauge refererer til.

I mange av de tilfellene i dagboken hvor Hauge reserverer seg mot å dele for mye av det han ønsker å få uttrykt, er det ofte mental helse og sinnssykdom som gjøres til tema, både direkte og indirekte. Enkelte ganger blir disse temaene adressert uten at Hauge setter seg selv i fokus eller relaterer refleksjonene til sine egne personlige erfaringer, mens andre ganger gjør

han tydelige bekjennelser av at han selv har opplevd utfordringer i sin mentale helse. Særlig 27. mai 1961 skriver Hauge uvanlig ærlig om sin egen helse og hvordan denne har bragt ham inn og ut av sykehus de siste tiårene, i tillegg til at han blottlegger seg selv ytterligere ved å diagnostisere seg selv med schizofreni:

Etter det eg har lese, må det venteleg vera schizofreni eg har. Katatonisk schizofreni er noko, det skulde stemma med det, men det er eg sjølv som gjer analysen, so det er vel ikkje pålitande. Stort sett er tilstanden den same, og same tankane har til huse i ein, dei er velkjende frå fyrste gongen. Meir vil eg ikkje segja her. (Hauge, 2000b, s. 216)

Dette er en åpen bekjennelse som på den ene siden forsøker å blottlegge alt, samtidig som Hauge tydelig holder noe tilbake når han skriver at han ikke ønsker å si noe mer om dette i dagboken. Han gir selv en viss forklaring på denne tilbakeholdelsen i et tidligere innlegg skrevet 3. september 1958, hvor Hauge også da skriver om tiden han har tilbragt på mentalsykehus – vel og merke i mer kryptiske ordlag – og avslutter med å skrive at «ein gjerne ikkje fortel um det dyraste ein har upplevt» (Hauge, 2000a, s. 670). Hauge gir dermed inntrykk av at det finnes enkelte erfaringer eller aspekter ved livet hans som er av en slik art at han ikke tillater seg selv å skrive om dem, selv ikke dagboken, og han har derfor ikke noe annet valg enn å forholde seg taus om dette – selv om det måtte stride imot egne ønsker og behov.

Satt i sammenheng med disse åpne bekjennelsene om egen sykdomshistorie, vil dagbokinnleggene hvor Hauge upersonlig reflekterer over mental helse og mennesker som lever med sinnslidelser, etablere tomrom i teksten som autoriserte lesere kan forsøke å fylle for å gjenskape innleggenes meningsgivende kontekst. Dette gjelder for eksempel et innlegg skrevet i 1951 som Hauge har titulert «Schizofreni», hvor han skriver: «Kva er det anna enn den absolutte draum, den absolutte tenkjing, den høgste og mest intense sjelelige oppleving. Du misser kontakti med røyndi, og åndslivet vert den einaste realitet» (Hauge, 2000a, s. 279). Skrevet separert og for seg selv, uten at den inngår i en meningsgivende kontekst, er det umulig for andre enn Hauge selv å vite nøyaktig hvilke erfaringer som har vært utgangspunkt for denne ytringen, og som Hauge forsøker å sette ord på. Er dette noe Hauge selv har opplevd fysisk, eller er dette refleksjoner i etterkant av noe han har lest? Forteller denne ytringen at Hauge har schizofreni? Her framstår dagbokinnlegget med for store hull til at man kan gi entydige svar, men som autoriserte lesere av dagboken kan man likevel forsøke å gjenskape utgangspunktet for ytringen; gjenskape den meningsgivende konteksten, gjennom å gjøre egne vurderinger og tolkninger av hva som er usagt, og forsøke å fylle inn disse hullene i dagboken slik at ytringen blir meningsfull.

5.0 Diskusjon

5.1. Dagboken som kilde til å forstå forfatteren

Den felles identiteten mellom dagbokforfatteren Hauge og protagonisten Hauge i dagboken gir dagboklesere en unik tilgang til den historiske personen Hauges liv og gjerninger i tiden han har ført dagbok. Denne tilgangen er imidlertid ikke umediert, men tvert imot bevisst formet av Hauge selv (og til en viss grad Det Norske Samlaget, som har publisert dagboken) på bakgrunn av hans vurderinger av hva denne dagboken skal representere av hans liv og erfaringer. Dette får to betydningsfulle konsekvenser for innholdet i dagboken: For det første virker Hauge mer motivert for å skrive om sine egne tankers verden enn å skrive om det som skjer i den virkelige verdenen, med den konsekvens at kun en liten del av innholdet i dagboken fungerer som kilde til biografiske sannheter om Hauges liv i vår felles og objektivt tilgjengelige verden. Derimot blir dagboken først og fremst en kilde til Hauges tankeliv, og dermed en biografisk kilde til Hauges subjektive sannheter. På denne måten kan man bruke dagboken som kilde til å avdekke trekk ved Hauges forfatterskap som en poetikk, et litteratursyn eller et idéhistorisk grunnlag, men dette er likevel ikke uproblematisk. Temporaliteten i dagboken gjør at det strengt tatt er umulig for Hauge å skrive fram sammenhenger i sine egne notater, ettersom han kun kan skrive det som skjer her og nå. Dette betyr at man legitimt kan hevde at Hauge på en bestemt dato i dagboken presenterte en spesifikk poetikk, et spesifikt litteratursyn eller en spesifikk idéhistorisk tendens, men at man ikke kan trekke sammen spesifikke ytringer på tvers at datomerknader uten at det er man selv som setter sammen poetikken, litteratursynet eller den idéhistoriske tendensen på vegne av Hauge. Trekk og tendenser i forfatterskapet til Hauge er dermed ikke noe dagboken selv presenterer og formidler objektivt, men noe som subjektivt tolkes fram av en leser som forsøker å skape mening og sammenheng i dagboken.

For det andre former dagboken et særskilt bilde av Hauge hvor hans kritiske, analytiske og reflekterende evner settes i forgrunnen og bygger opp hans verdier som menneske av både natur og samfunn, i tillegg til å gi ham en udiskutabel kulturell og filosofisk autoritet, samtidig som at dagboken også rotfester Hauge som menneske gjennom å rapportere fra et liv i det jordlige slitet og strevet, i ensomhetens lidelser og i sinnssykdommens lenker. I dette bildet er det kontrastene og ekstremalpunktene i Hauge som dominerer og som blir vevd sammen til en mosaikk av erfaringer fra litteratur, kultur, natur og åndsliv, og som slik danner en ekstrem versjon av Hauge. Det som mangler i dette bildet er naturlig nok det uendelig store tekstmaterialet som Hauge *ikke* skriver, blant annet om hans relasjoner til egen familie og andre bekjente, eller aspekter ved helsetilstanden hans som Hauge ikke mener at sømmer seg for å

skrives i dagboken. Hadde Hauge skrevet like dyptgående om disse temaene som han skriver om blant annet litteratur, kunne det ha bidratt til å moderere det allerede etablerte bildet av ham i dagboken, eventuelt dannet helt nye bilder av Hauge. På denne måten vil ikke dagboken nødvendigvis være upålitelig som biografisk kilde, men den vil være betinget av subjektiviteten i dagboken som er utformet av Huges vurderinger av sin sanne tilværelse. For selv om dagboken sertifiserer en referensialitet til virkeligheten, er det samtidig et av dagbokens privilegier at dagbokforfatteren selv bestemmer hvilken historie om seg selv og om virkeligheten han ønsker å formidle.

Som et historisk dokument kan dagboken skape visse forventninger til en formidling av sannhet, noe som kan ha sammenheng med sannhetspakten som Lejeune hevder dagbøker er bundne av, og som forplikter dagbokforfatteren til å sannferdig føre datomerknad til sine dagbokinnlegg ved at den noterte datoen til ytringen tilsvarer den faktiske datoen ytringen ble nedskrevet. Hvorvidt en slik pakt også forplikter at innholdet i dagbøkene må være sannferdig, altså at det som blir nedskrevet tilsvarer de faktiske omstendighetene rund nedskrivningen, adresserer Lejeune imidlertid ikke, men det er ikke utenkelig at en leser vil forvente at en slik sannhetspakt er til stede når han leser. Som del av et større historisk arkiv kan dermed Huges dagbok gi inntrykk av å være en autentisk beretning av historiske sannheter, og sammen med intimiteten og umiddelbarheten ved dagbokens form og omstendigheter kan dette gjøre at man blir mer tilbøyelige til å lese innholdet i dagboken som sanne selvrepresentasjoner av Hauge.

Selv om det å lese dagboken som en formidler av sannhet kan være problematisk, vil vi likevel kunne lese den som sanne bemerkninger om Huges selv eller hans egen sannhetsforståelse. Når man diskuterer dagbokens evne til å formidle sannhet kan det derfor være fruktbart å skille mellom den subjektive sannheten, som er en sannhet for Hauge selv og som kun er tilgjengelig for hans eget individ, og den objektive sannheten, som er en sosial sannhet og som er tilgjengelig for hele det sosiale fellesskapet. Ved å lese dagboken kan man derfor ikke stadfeste at forfatteren var slik og slik eller at han tenkte slik og slik, men man kan stadfeste at på et spesifikt tidspunkt skrev Hauge dette, og at i det øyeblikket var dette Huges måte å se seg selv og verden rundt ham på. Hva han legger i det han skriver på det gitte tidspunktet – nøyaktig hvilke erfaringer ytringene representerer, kan man likevel ikke vite i nøyaktighet, men som leser kan man forsøke å gjenskape utgangspunktet for erfaringen som representeres. Slike gjenskapinger forutsetter vel og merke at man tolker dagboken på dagbokens egne premisser.

5.2 Er dagboken skrevet for et offentlig publikum?

Hvorvidt dagboken er skrevet med intensjon om framtidig publisering er svært vanskelig å avgjøre ut ifra dagboken i seg selv, men den levner likevel liten tvil om at Hauge ikke skriver denne dagboken kun for seg selv. Ved å skrive små og store leserveiledninger som tydelig er myntet på at også andre enn Hauge selv skal kunne forstå helheten i det han formidler, indikerer dagboken at Hauge her skriver med en ekstern mottaker i tankene, noe som er nødvendig for å kunne tilfredsstille eventuelle behov for å dele sine tanker med andre enn seg selv. Dette forholdet til en ekstern mottaker gjør også at Hauge bevisst velger å skjule deler av ytringene sine i tilfeller hvor han ikke ønsker å blottlegge seg selv for direkte, men likevel har behov for å få delt sine tanker og erfaringer, eller det gjør at han vurderer det som upassende å skrive ned enkelte tanker og erfaringer, og dermed bevisst velger å holde tilbake seg selv fra å dele for mye.

Innholdet i dagboken blir dermed en offentlig kommunikasjon mellom Hauge og eksterne lesere, men som Hauge selv dikterer, og han kan dermed selv velge i hvilken grad denne kommunikasjonen skal være tilgjengelig for eksterne lesere, og i hvilken grad det kun er han selv som skal kunne se den fullstendige meningen i det han skriver. For i motsetning til andre ytringer rettet mot eksterne mottakere, vil offentliggjøringen av sitt eget tankeliv i dagboken medføre en sikkerhet om at det er Hauge selv som bestemmer hvem som skal få innsyn i dette tankelivet – og dermed også tillatelse til å tre inn i de samtalene som Hauge etablerer – og hvem som skal nektes slike innsyn. På denne måten etablerer Hauge dagbokens hemmeligholdsklausul, som gjør at han kan posisjonere seg selv som en offentlig figur i form av å være litteraturkritiker, filosof og samfunnsanalytiker, og med en autoritet innenfor disse feltene, uten at denne posisjonen skal kunne utfordres av eksterne kritikere (med mindre Hauge selv samtykker til det). Dagboken gjør det altså mulig for Hauge å være en slags diktator i sitt eget offentlige univers, og som dermed også kan diktere sine egne interne sannheter. Når dagboken til Hauge publiseres er det derimot ikke lenger Hauge selv som bestemmer hvem som skal få innsyn i dagboken og hvem som skal holdes utenfor – alle som åpner dagboken er umiddelbart autoriserte lesere, ettersom utgiveren – Det Norske Samlaget – under lisens har brutt dagbokens hemmeligholdsklausul som i regi av Hauge bestemmer hvem som er autoriserte og uautoriserte lesere. Eksterne lesere står dermed fritt til å delta i de samtalene Hauge etablerer, og kan forsøke å tolke og gjenskape meninger i dagboken som Hauge har forsøkt å skjule enten delvis eller helt.

Leserveiledningene i dagboken er likevel ikke entydige bevis på at Hauge skriver dagboken med tanker om at andre skal kunne lese det han skriver. Man kan argumentere for at

disse detaljene er ment for at den framtidige Hauge skal kunne gå tilbake i sin egen dagbok og se det han selv skrev i fortiden, og samtidig forstå de tankene han en gang hadde og erfaringene han en gang opplevde. På denne måten kan man fremdeles hevde at dagboken kun er skrevet for Hauge selv og ingen andre, men det reiser likevel spørsmål om hva det vil innebære å skrive noe for seg selv. Ved å skrive dagboken slik at også dagbokforfatterens framtidige selv skal kunne forstå det som i utgangspunktet kun var forståelig i det øyeblikket forfatteren opplevde det, vil man samtidig vedkjenne at det framtidige selvet som leser i dagboken ikke er det samme selvet som det som først skrev i dagboken, ettersom det framtidige selvet da skulle ha kunnet lest selv de mest kryptiske dagbokinnlegg med nøyaktig samme forståelse som det fortidige selvet som originalt skrev innlegget. Dette medfører at selv om Hauge kun skriver dagboken for seg selv, så vil han likevel skrive den for noen andre enn seg selv, nettopp på grunn av at Huges framtidige selv er en annen person enn Huges nåtidige selv.

5.3 Dagbokens selvterapeutiske og litterære funksjon

På bakgrunn av at dagboken til Hauge omfatter et vidt spekter av tematikker og innholdskategorier, kan man med rette hevde at dagboken søker å oppfylle et bredt utvalg av funksjoner, hovedsakelig i form av å kunne etablere et personlig forum for å kunne føre samtaler. Intensjonen bak etableringen av dette forumet er – som så mye annet ved dagboken – vanskelig å påvise eksakt, men basert på hva Hauge velger å skrive om, i tillegg til måten han skriver om det, gir han uttrykk for at dagboken er et verktøy for å konstruere seg selv som et menneske av både natur og samfunn. Man kan derfor hevde at dagboken har en vesentlig selvterapeutisk funksjon, ved at den gir Hauge både muligheten til å uttrykke seg selv til en annen mottaker og i et offentlig språk, samtidig som den gjør det mulig for Hauge å se seg selv og snakke til seg selv utenfra. Dette skaper imidlertid et paradoks, ettersom dagbokens selvterapeutiske funksjon forutsetter at Hauge kan skrive sine subjektive erfaringer inn i et narrativ som kan gjøre disse erfaringene meningsfulle. Temporaliteten i dagboken motstrider slike forsøk på å skape integritet i subjektet og å sette dette inn i en sammenhengende fortelling, ved å kreve at Hauge skal skrive i nået, som fører til at Huges subjekt fragmenteres og plasseres inn i en kontekst preget av tidens tilfeldigheter, uten noen som helst forutsetning for å kunne skape en kontinuitet som kan gi Huges erfaringer en større mening. Å lese dagboken som en selvterapeutisk samtale Hauge fører med seg selv, innebærer derfor en strukturell selvmotsigelse.

Til tross for at dagbokens temporalitet strukturelt motstrider integritet og sammenheng, finnes det (som nevnt i analysen) likevel eksempler i dagboken hvor Hauge forsøker å sette sine

erfaringer inn i større sammenhenger, blant annet ved å stadig vende tilbake til de samme tematikkene eller begivenhetene på tvers av tiden, eller ved å skrive retrospektivt om sine egne erfaringer. Selv om denne skriveakten i seg selv ikke har mulighet til å skape en meningsfull sammenheng, gir den likevel rom for at autoriserte lesere – deriblant Hauge selv – kan forsøke å tillegge resultatene av denne skriveakten, altså de separate dagbokinnleggene, en meningsfull sammenheng. Slike sammenhenger kan imidlertid kun etableres i etterkant av skriveakten, det vil si når forfatteren slutter å skrive i dagboken, ettersom dagbokinnleggene må gå inn i fortiden for at man skal kunne se dem i forhold til sin historiske kontekst, og dermed kunne tolke deres meninger. Dette betyr at dagboken til Hauge ikke kan oppfylle en selvterapeutisk funksjon ved at Hauge skriver i den, men derimot ved at Hauge *leser* i den. Og på samme måte kan da også autoriserte lesere tolke fram en selvterapeutisk funksjon i dagboken, selv om temporaliteten i dagboken hindrer Hauge fra å skrive dagboken som en selvterapeutisk samtale. Konsekvensene av dette er likevel at man leser dagboken mer ut ifra ens egne evner til å danne meninger i et tekstmateriale som i seg selv ikke er mer meningsfullt enn livet selv, og mindre ut ifra dagbokens forutsetninger til å formidle mening av det samme tekstmaterialet.

Denne diskrepansen mellom dagbokens forutsetninger for å skape integritet og sammenheng, og autoriserte leseres muligheter til å lese fram integritet og sammenheng i dagboken, får også konsekvenser for vurderingen av dagbokens litterære status og verdi. Som en tekst, motstrider dagboken enhver litterær form: Den er historiske avtrykk av Hauge og det han valgte å skrive i et tidsbundet øyeblikk, og mangler derfor en prinsipiell integritet som en litterær fortelling med et litterært subjekt. Det er ikke dermed sagt at det ikke finnes aspekter ved dagboken som gjør at den fordrer å leses litterært: Den manglende integriteten innbyr lesere til å selv tolke fram en slik integritet, og tomrommene i teksten gjør at en leser er nødt til å bruke sine egne lesestrategier for å skape mening. Den utbredte bruken av billedlig språk gjør at man er nødt til å lese dagboken på ulike meningsnivåer, og legger opp til et vidt spekter av tolkningsmuligheter som kjennetegner litterære verker. Selv om dagboken per definisjon er skrevet med referanser til en allerede eksisterende og virkelig verden, viser dagboken mindre interesse for de eksterne og objektive sannhetene, og mer interesse for de interne og subjektive sannhetene; sannheter om det å være et menneske fanget i tiden. Dagboken er dermed dualistisk ved at den har ingen som helst forutsetning for å kunne være litteratur, men at den samtidig kan leses med litterære funksjoner.

Hauges dagbok er historiske levninger som ikke forteller annet enn at de selv eksisterer. Det er kun i ettertid, når dagboken publiseres og man kan se på disse levningene i relasjon til hverandre, at man kan lese sammenhenger og meninger i den. Men da leser man ikke lenger

dagboken på dagbokens premisser, men på ens egne premisser. Dagboken *er* dermed ikke litteratur, men den *blir* litteratur ved at man leser den.

6.0 Konklusjon

En forfatters dagbok er en unik kilde til forfatterens indre liv, og gjør det mulig å få et innsyn i hvordan denne forfatteren ser på både seg selv og verdenen rundt ham. Å lese i en forfatters dagbok kan gi en ny opplevelse av forfatteren, en ny forståelse av hvem dette mennesket var, og man kan dermed ønske å bruke denne dagboken til å fortelle noe mer og noe sannere om forfatteren. Det er likevel ikke til å komme unna at dagboken er en særegen tekstsjanger, som befinner seg i en uklar posisjon mellom sakprosa og litteratur, og som dermed er bundet av visse premisser og forutsetninger for å kunne skrives og for å kunne leses. Slike premisser finnes også i Olav H. Hauges *Dagbok 1924–1994*, og gjør at vi som leser dagboken er nødt til å forholde oss til den på en spesifikk måte.

Å definere dagboksjangeren har vært en utbredt utfordring i den internasjonale dagbokforskningen de siste 50 årene, hvor definisjonene har variert fra at dagboken defineres av at forfatteren kaller den en dagbok, til at det ikke finnes noen definisjoner av dagboken som kan omfavne alle dagbøker. Dette til tross, så har det gjennom tiden blitt framhevet visse aspekter ved dagboken som har avgjørende betydning for hva som definerer den, og gjennom å samle disse aspektene sammen til én syntese, har Irina Paperno definert dagboken ved at den er en matrise bygget opp av tre grunnleggende kategorier av menneskelig erfaring: Subjektivitet, temporalitet og privat-offentlige forhold. Dagbokens subjektivitet skapes på bakgrunn av forfatterens vurderinger av seg selv og sin egen virkelighet, og hvordan disse framstilles gjennom tekst; dagbokens temporalitet fordrer at dagboken skrives i nået; og dagbokens privat-offentlige forhold preges av forfatterens forestilling av dagbokens mottaker.

For Hauges dagbok, som for alle andre forfatterdagbøker, legger disse tre kategoriene rammer for dagbokens tilblivelse, og dermed også for hvordan man skal lese dagboken. Hauge skriver dagboken basert på sine egne vurderinger av seg selv og sin egen tilværelse – vurderinger som er avgjørende for hva som vil konstituere innholdet i dagboken, og han gjensker dermed et bilde av seg selv og virkeligheten i dagboken som er mediert gjennom hans egen subjektivitet. I *Dagbok 1924–1994* medfører dette at Hauge skaper et ekstremt bilde av seg selv og sin egen virkelighet gjennom å velge ut hvilke motiver og tematikker som skal inkluderes i dagboken, og hvilke som skal ekskluderes. Resultatet er at Hauge iscenesetter seg selv som analytiker, kritiker og filosof av kultur, natur og samfunn, og som et menneske som ofte befinner seg i en ensom og vanskelig tilværelse. Denne iscenesettelsen er en selvframstilling som er like mye påvirket av det Hauge skriver, som av det han ikke skriver, og som i større grad er rettet mot Hauges indre liv enn mot det ytre. Dagboken fungerer derfor kun

i liten grad som kilde til de ytre omstendighetene ved Hauges liv, som gjennom kryssreferanser er mulig å enten verifisere eller avkrefte objektivt. Derimot fungerer den i stor grad som biografisk kilde til Hauges subjektive sannheter om seg selv og sin egen situasjon, men som ikke kan undersøkes eller verifiseres på andre måter enn gjennom Hauge selv. Det finnes ingen muligheter til å hverken kunne bevise eller motbevise Hauges framstillinger av sitt eget tankeliv, og som kilde til forfatterens indre liv avhenger dermed påliteligheten i disse framstillingene mer av om man som leser velger tro på disse, enn om de faktisk er sanne. Å lese dagboken som en kilde til forfatteren Hauge vil dermed føre til at man som leser selv bidrar til å bygge opp sannheter om Hauge i tråd med måten Hauge bygger opp sannheter om seg selv.

Ved å i det hele tatt skrive en dagbok, vedkjenner Hauge at de samtalene som måtte oppstå i denne dagboken er rettet mot noen andre enn Hauge selv, ettersom det strengt tatt ikke er nødvendig å skrive (eller ytre seg i det hele tatt) for å kunne samtale med seg selv – slike private samtaler med sitt eget selv skjer i individets eget tankeliv. Dagboken er derfor skrevet som en offentlig ytring, men som Hauge kan velge å holde utenfor offentlighetens åsyn og granskinger. På denne måten skriver Hauge både for selv og for andre, men med makt til å selv velge hva andre skal kunne forstå av det Hauge skriver, både gjennom å fysisk holde dagboken unna andre mennesker, men også ved å språklig holde utenforstående unna det meningsinnholdet som ytringene i dagboken forsøker å formidle. Hvorvidt vi skal lese denne dagboken som noe Hauge har skrevet for publisering er dermed ikke nødvendigvis viktig, eller relevant, ettersom Hauge hele tiden skriver på en måte som offentliggjør det han ønsker å offentliggjøre, og skjuler det han ønsker å skjule, og dermed framstiller seg selv slik han ønsker å framstille seg selv offentlig. Vi er dermed nødt til å lese dagboken som en offentlig tekst, som er skrevet for et offentlig publikum, men hvor også Hauge selv er en del av dette publikummet.

Temporaliteten i dagboken gjør at dagboken motstrider all integritet i så vel fortelling som i subjekt, og dermed også motstrider enhver mulighet til å ha en selvterapeutisk funksjon, og i den forlengelse også en litterær funksjon. Likevel kan man tolke fram en slik integritet gjennom ens egne lesestrategier og ved at Hauge selv – bevisst eller ei – forsøker å skrive fram en slik integritet, både gjennom enkelte retrospektive grep og ved å stadig vende tilbake til de samme tematikkene på tvers av tid. Det er i slike tilfeller at Hauges dagbok kan leses som selvterapeutiske samtaler med seg selv, og som da gir forutsetningene for at dagboken kan leses litterært, slik blant andre Andersen og Åmås argumenterer for. Men det er ikke til å komme unna at litterære lesninger av dagboken er et resultat av at man leser dagboken mer på ens egne premisser som en tolkende leser, som kan se sammenhenger der det ikke nødvendigvis finnes sammenhenger, og mindre på dagbokens premisser om å være en flyktig nedtegnelse av et

menneskes personlige historie, uten forutsetning for å kunne skape større meninger eller sammenhenger. Skal man lese Hauges dagbok i samsvar med dagbokens forutsetninger som tekst, er man dermed nødt til å lese dagboken som en samling skriftlige avtrykk som i seg selv hverken er mer eller mindre meningsfulle eller meningsløse enn den virkeligheten Hauge skriver fra.

Gjennom å analysere Hauges dagbok ut ifra Papernos syntese om dagbokens grunnleggende kategorier, kan vi dermed konkludere at vi må lese *Dagbok 1924–1994* som Hauges subjektive framstilling av sin personlige historie, uten tekstlig integritet, og som er adressert til et offentlig publikum. Med utgangspunkt i analysen av Hauges dagbok kan man videre konkludere at også andre forfatterdagbøker generelt vil kreve lignende lesninger, men med et forbehold om at måten subjektiviteten, temporaliteten og det privat-offentlige forholdet legger rammer for dagbøkene, vil kunne variere fra dagbok til dagbok. Det er den enkelte forfatters vurderinger av hva dagboken skal være og hvem dagboken skal være for, i tillegg til i hvilken grad de ønsker å forholde seg til en streng temporalitet i dagboken, som er avgjørende for hvordan man må lese dagboken. Like fullt er det disse tre kategoriene som definerer hvordan forfattere kan skrive sine dagbøker, og dermed også hvordan vi kan lese disse dagbøkene.

Å trekke en slik konklusjon om det å lese dagboken når grunnlaget for analysen kun tar for seg litt over en femtedel av den komplette dagboken, kan være problematisk, selv om det på grunn av denne oppgavens omfang har vært nødvendig å gjøre en slik avgrensing av dagboken som analyseobjekt. Dette er en konklusjon som baserer seg på Hauges dagboknotater skrevet innenfor en 15-årsperiode, og dermed også på Hauges vurderinger av seg selv, sin livssituasjon og sin dagbok i den samme perioden. Dette innebærer at dagboken i sin helhet ikke nødvendigvis utformes i tråd med de samme vurderingene som Hauge gjør i den utvalgte perioden. Tvert imot er det mer sannsynlig at vurderingene endres ut ifra ulike de tidsperiodene som dagboken er skrevet i, noe som vil innebære at dagboken skrevet mellom 1946 og 1961 kan være vesentlig forskjellig i innhold og framstillinger sammenlignet med det som er skrevet mellom for eksempel 1961 og 1976. Konklusjoner om hvordan man skal lese dagboken som er baserte på en analyse av dagboken i perioden 1946–1961, kan dermed i verste fall miste gyldighet overfor andre tidsperioder i dagboken.

Jeg vil likevel hevde at den gjentakende strukturen og de gjentakende tematikkene i dagboken gjør at det er mulig å bruke et tverrsnitt av dagboken til en analyse av den helhetlige dagboken, og at man ved å analysere dagboken i sin helhet ikke nødvendigvis vil kunne undergrave de nevnte konklusjonene, men tvert imot underbygge dem: En tilsvarende analyse av den komplette dagboken vil gi et enda bedre grunnlag til å vise hvordan Hauges subjektivitet

former framstillingen av Hauge selv og hans virkelighet, og hvordan disse framstillingene endres i takt med progresjonen i dagboken og Hauges oppfatninger av dagbokens mottaker, i tillegg til at den vil synliggjøre fragmenteringen av dagbokens subjekt og eventuelle fortellinger i et tidsrom på 70 år – i motsetning til 15 år – og dermed motstrider integritet i en enda større grad.

Selv om det arbeidet som her er utført ikke kan regnes for å være et større arbeid om de fem store bindene i Olav H. Hauges dagbok, men derimot kun omfatter en femtedel av denne boken, er det likevel en begynnelse på et arbeid med å bryte ned denne dagboken, for å kunne oppnå en større forståelse av hva dette veldige tekstmaterialet er og hvordan vi skal forholde oss til det. Ved å analysere den publiserte dagboken i sin helhet, vil kompleksiteten av å skulle undersøke hvordan man skal lese dagboken øke betraktelig, blant annet ved at man kan undersøke hvordan dagbokens begynnelse og avslutning (som strengt tatt ikke er en avslutning, men en oppgivelse), samt små og store lakuner i dagboken, eksempelvis i tidsrommet mellom 1939 og 1944, påvirker hvordan vi må forholde oss til dagboken. Analysen i denne oppgaven er på ingen måte uttømmende, og det finnes derfor store rom for å gjøre enda dypere analyser av dagbokens subjektivitet, temporalitet og privat-offentlige relasjoner, i tillegg til at det også behøves grundigere undersøkelser av dagbokens mulige litterære kvaliteter.

Litteratur:

- Andersen, H. A. (2002). *Poetens andlet. Om lyrikaren Olav H. Hauge*. Samlaget.
- Autrey, K. (1991). «Toward a Rhetoric of Journal Writing». *Rhetoric Review*, 10(1), 74–90.
- Bjørkøy, Aa. M. B. (2016). *Eit dikt vert aldri ferdig. Teksthistorien til Olav H. Huges dikt*. Vidarforlaget.
- Bø, G. (2016). «Arne Garborg med og utan filter». *Edda*, 116(2), 138–158.
- Fothergill, R. (1974). *Private Chronicles: A Study of English Diaries*. Oxford University Press.
- Hassam, A. (1987). «Reading Other People's Diaries». *University of Toronto Quarterly*, 56(3), 435–442.
- Hauge, O. H. (2000a). *Dagbok 1924–1994* (Bd. 1). Samlaget.
- Hauge, O. H. (2000b). *Dagbok 1924–1994* (Bd. 2). Samlaget.
- Haugesenteret. (u.å.). «Bibliografi». Hentet 31. mai 2021 fra <https://www.haugesenteret.no/om-olav-h-hauge/bibliografi/>.
- Henderson, D. (2019). *How to Read a Diary: Critical Contexts and Interpretive Strategies for 21st-Century Readers*. Routledge.
- Karlsen, O. (2016). Bokmelding [Anmeldelse av *Eit dikt vert aldri ferdig. Teksthistorien til Olav H. Huges dikt*, av Aa. M. B. Bjørkøy]. *Nordisk poesi*, 1(1), 72–76.
- Kittang, A. (2000). «Olav H. Hauge og dagbøkene hans». I O. H. Hauge, *Dagbok 1924–1994* (Bd. 1) (s. 10–24). Samlaget.
- Kuhn-Osius, K. E. (1981). «Making Loose Ends Meet: Private Journals in the Public Realm». *The German Quarterly*, 54(2), 166–176.
- Lejeune, P. (1989 [1971]). «The Autobiographical Pact». I P. Lejeune, *On Autobiography* (s. 3–30). University of Minnesota Press.
- Lejeune, P. (2009 [2000]). «How Do Diaries End?» I P. Lejeune, *On diary* (s. 187–200). The University of Hawai'i Press.
- Lejeune, P. (2009 [2003]). «The Continuous and the Discontinuous». I P. Lejeune, *On diary* (s. 175–186). The University of Hawai'i Press.
- Lejeune, P. (2009 [2005]). «Composing a Diary». I P. Lejeune, *On diary* (s. 168–174). The University of Hawai'i Press.
- Lejeune, P. (2009 [2006]). «On Today's Date». I P. Lejeune, *On diary* (s. 79–92). The University of Hawai'i Press.
- Melberg, A. (2007). *Selvskrevet. Om selvframstilling i litteraturen*. Spartacus Forlag.
- Nielsen, I. (2017). «underlege skapnader sviv for augo i ustanseleg skifting». Om lesningens redning og fare i Olav H. Huges dagbøker». I C. Hamm, S. H. Lindøe & B. Markussen (Red.), *Lidelsens estetikk. Sår, sorg og smerte i litteratur, film og medier* (s. 83–96). Alvheim og Eide akademisk forlag.

- Nussbaum, F. (1988). «Toward Conceptualizing Diary». I J. Olney (Red.), *Studies in Autobiography* (s. 128–140). Oxford University Press.
- Paperno, I. (2004). «What Can Be Done with Diaries?». *The Russian Review*, 63(4), 561–573.
- Sejersted, J. (2016). «Olav H. Huges tidsallegorier». *Edda*, 116(4), 296–312.
- Tusvik, S. (2000). Forord. I O. H. Hauge, *Dagbok 1924–1994* (Bd. 1) (s. 7–9). Samlaget.
- Vassenden, E. (2000). «Utlevering og atterhald». *Syn & segn*, 106(4), 6–23.
- Vassenden, E. (2005). «Litt om den nyeste biografien». *Nytt Norsk Tidsskrift*, 22(2), 232–240.
- Wiktionary. (2021, 22. mai). «diary». <https://en.wiktionary.org/wiki/diary>
- Ørjasæter, K. (2002). *Selviaktakelsens Poetikk: En lesning av Camilla Wergelands dagbok fra 1830-årene*. Universitetet i Oslo.
- Åmås, K. O. (2004). *Mitt liv var draum. Ein biografi om Olav H. Hauge*. Samlaget.

Tillegg: Masterarbeidets relevans for virket som lektor

Denne oppgaven er skrevet som en del av en lektorutdanning, og behøver derfor en kort redegjørelse for arbeidets relevans for lektoryrket. Oppgaven handler dypest sett om tekstforståelse og det å kunne forstå hvordan tekster hverken er nøytrale eller fungerer på samme måte på tvers av alle teksttyper. Teksten i oppgavens tilfelle er en dagbok, og for å kunne vite hvordan man skal lese en dagbok, er man nødt til å avklare hvilke premisser teksten er bundet av og hvordan disse premissene får betydning for det å lese dagboken. Dette er en tematikk som også er relevant for elever i skolen, som gjennom møter med et stort mangfold av ulike teksttyper må utvikle sin tekstkompetanse slik at de skal vite hvordan de skal forholde seg til ulike tekster innenfor ulike sjangre. Kort forklart, så bidrar slike refleksjoner om hvordan man skal forholde seg til tekster, til å utvikle literacy hos elevene, som ikke bare er en viktig forutsetning for tekstforståelse innenfor norskfaget, men også på tvers av alle fag, ettersom enhver fagdisiplin har sine egne teksttyper og sine egne måter å forholde seg til dem på.

Foruten å motivere til å undersøke teksters premisser for å leses generelt, og dagbokens premisser spesielt, framhever denne oppgaven også indirekte dagboksjangerens potensiale til å skrive fram tekstlige representasjoner av sitt eget liv og sin egen tilværelse, og kan dermed fungere som en meningsfull skriveaktivitet for elevene som et alternativ til skriveaktiviteter som har akademisk skriving som forbilde, og til skriveaktiviteter med kreativitet som forbilde. Å skrive dagbok er en tekstlig aktivitet som hverken stiller krav til akademisk stil eller til kreativitet, og vil derfor kunne nå ut til langt flere elever, rett og slett ved at elevene skriver sine egne personlige erfaringer, hvor de fritt kan bestemme innhold og framstillingsmåte. Ved å innføre dagbokskriving som skriveoppgave i skolen, vil man dermed kunne inkludere og motivere enda flere elever til å skrive tekster, og til å reflektere rundt både det å skrive og det å lese tekst.

Sammendrag

Oppgaven er en undersøkelse av Olav H. Hauges *Dagbok 1924–1994*, som søker å gi en avklaring av dagbokens status som tekst og sjanger. Siden dens publisering i år 2000 har dagboken i større og større grad blitt inkludert i Hauge-forskningen, og benyttet til å skrive både mer og sannere om Hauge som både person og forfatter. På hvilket grunnlag Hauges dagbok kan brukes til slik forskning er det imidlertid gjort lite rede for, og dette medfører et paradoks: Vi leser dagboken uten å ha tilstrekkelig viten om hva som er dagbokens forutsetninger til å bli lest. Oppgaven forsøker dermed å fylle et behov om en avklaring av dagbokens forutsetninger for lesning ved å undersøke problemet: Hvordan skal vi lese dagboken til Olav H. Hauge?

Til å gjøre dette tar oppgaven utgangspunkt i Irina Papernos syntese av dagbokens sjangerdefinerende trekk i «What Can Be Done With Diaries?» (2004), hvor Paperno trekker fram dagbokens subjektivitet, temporalitet og privat-offentlige forhold som tre grunnleggende kategorier av personlig erfaring, som sammen danner grunnlaget for det Paperno kaller «historiens intime teater». Oppgaven bygger videre på Papernos syntese ved å utdype disse tre grunnleggende kategoriene i dagboken gjennom perspektiver fra internasjonal forskning på dagboken som tekst og sjanger, hvor særlig perspektiver av Philippe Lejeune, Eckhard Kuhn-Osius, Robert Fothergill, Felicity Nussbaum og Andrew Hassam vektlegges, og bruker dette teoretiske rammeverket til å undersøke hvordan subjektivitet, temporalitet og privat-offentlige forhold legger rammer for hvordan vi skal lese dagboken til Hauge.

Oppgaven framhever hvordan Hauges subjektive vurderinger former dagbokens representasjoner av Hauges selv og hans virkelighet; hvordan disse representasjonene er bundet av å måtte skrives i nået; og hvordan disse representasjonene adresseres til eksterne lesere utenom Hauge selv. På denne måten viser dermed oppgaven hvordan vi må lese Olav H. Hauges dagbok som en subjektiv framstilling av en personlig historie, uten tekstlig integritet, og som er adressert til et offentlig publikum.

